

eJustice

Václav Stupka

1. Fenomén elektronizace justice	78
1.1 Vymezení některých pojmů	78
1.2 Právní a technické otázky elektronizace justice	81
1.3 Shrnutí kapitoly	87
2. Případové studie elektronizace justice	87
2.1 Projekt eJustice v České republice	87
2.2 Projekt eJustice na Slovensku	90
2.3 Projekt eJustice ve Finsku	92
2.4 Shrnutí a závěry	93
3. Závěr	95
Seznam zkratk	95
Použitá literatura	96

eJustice

Abstrakt

Článek na téma eJustice se zabývá zaváděním informačních a komunikačních technologií do soudnictví. Práce se v první části zejména zaměřuje na vybrané právní a technické otázky elektronizace justice. V druhé části práce jsou vypracovány případové studie elektronizace civilního řízení sporného ve třech evropských státech, které následně porovnává.

Klíčová slova

eJustice, eGovernment, informační a komunikační technologie, informační systémy, datové schránky, elektronizace justice, elektronický spis, justice, právní informatika

Abstract

The paper on „eJustice“ deals with the implementation of ICT into judiciary. First part of this thesis mainly focuses on selected legal and technical issues of electronization of the judiciary. The second part contains case studies of computerization of the civil proceedings in three european countries. These studies are consequently compared.

Key words

eJustice, eGovernment, information and communication technology, information systems, data mailboxes, electronization of judiciary, electronic filing, justice, legal informatics

Mgr. Václav Stupka

Právník a IT specialista společnosti LAC, s.r.o.

Autor se dlouhodobě orientuje na právo a informační technologie. Absolvoval gymnázium se zaměřením na programování a pracoval jako programátor a správce počítačových systémů. Při studiu Právnické fakulty Masarykovy univerzity, které dokočil v roce 2010, se zaměřoval zejména na právo informačních a komunikačních technologií a to také formou účasti na vědeckých konferencích a tematických vzdělávacích akcích. V současné době pracuje jako právník a IT specialista společnosti LAC, s.r.o., kde má na starosti zejména problematiku zavádění informačního systému, nadále spolupracuje s Ústavem práva a technologií na Masarykově univerzitě a s Ministerstvem spravedlnosti.

1. Fenomén elektronizace justice

Omezení proluk, vylepšení ekonomie, výkonnosti a efektivnost, zajištění vyšší právní jistoty v systému justice prostřednictvím využití nových technologií jsou jednoznačně žádoucí cíle. Povaha a důležitost justice, která je jednou ze tří složek státní moci, vyžaduje při zavádění takových technologií velkou pozornost, zaměřenou zejména na kvalitní proces implementace, zachování spravedlnosti a nezávislosti. To platí zejména proto, že užití pokročilých technologií v justici má někdy za následek strukturální a procedurální změny.

Užití informačních a telekomunikačních technologií (ICT¹) lze považovat za jeden z klíčových elementů použitelných ke zlepšování fungování justice. Rapidní rozvoj technologií otevírá nové příležitosti, o kterých před pár lety ani nebylo možné uvažovat. Po celém světě byly představeny různé projekty elektronizace justice, které měly za cíl umožnit užití a výměnu elektronických dat a dokumentů v rámci justice i mimo ni. Dostupnost internetových služeb, možnost hledání normativních a individuálních aktů a rozhodnutí on-line, užití elektronického podání a výměny dokumentů nebo možnost vedení soudního spisu v elektronické podobě, to je jen několik příkladů, které nutí národní správy justice k přehodnocení jejich funkcí a aktivit. ICT mohou být využity ke zvýšení efektivity, dostupnosti, rychlosti, transparentnosti a mohou soudům pomoci při poskytování adekvátních služeb. Objevují se také nové možnosti integrace a automatizace soudních procesů. Dostupnost internetu navíc může nabídnout možnost zpřístupnění justice pro veřejnost, a tedy zvýšení její legitimacy.

Každá mince má ale dvě strany. V mnoha případech ICT projekty buď zamýšlené výsledky nepřinášejí nebo je přinášejí velmi pomalu a zcela mimo rozpočet. Toto platí, a empirické studie to dokazují,² i pro projekty eJustice. Proto je třeba přistupovat k elektronizaci velice citlivě a zodpovědně. Je zejména třeba provést velmi přísné a detailní analýzy fungování justice a zejména toho, jak se bude muset justice jako aparát poměrně rezistentní ke změnám,³ kvůli zavádění ICT, přizpůsobovat. Dále je velmi podstatné, a z pohledu autora nejpodstatnější, stanovit jednotící koncepci a strategii celé elektronizace, která by reflektovala nejen vnitřní procesy resortu, ale i meziresortní a meziorgánovou komunikaci. Je tedy třeba o eJustici uvažovat také jako o součásti komplexního systému eGovernmentu.⁴

1.1 Vymezení některých pojmů

Následující text zachycuje základní pojmy, jejichž pochopení je třeba k porozumění problematice eJustice jako celku.

1 ICT je obecně užívaná zkratka pro informační a komunikační technologie. Pochází z anglického výrazu information and communication technologies.

2 Viz. např. REILING, Dory. *Technology for Justice* [online]. Leiden : Leiden University Press, 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://home.hccnet.nl/a.d.reiling/html/dissertation%20texts/Reiling%20Technology%20for%20Justice.pdf>>. ISBN 9789087280710. s. 60

3 Viz. dále.

4 Viz. část o eGovernmentu.

1.1.1 Informace

Rozhodování soudů primárně spočívá v zacházení s informacemi,⁵ proto je třeba roli informace studovat. Slovo informace používáme v běžném životě zcela přirozeně. Kdyby se nás někdo zeptal co to vlastně informace je, patrně bychom byli schopni uvést pouze příklady, ale nikoliv nějakou exaktní definici. Je to dáno tím, že termín informace je natolik vžitý, že většina lidí ani neuvažuje nad jeho skutečným obsahem.⁶

V latině, ve které se termín informace objevil poprvé, znamenalo sloveso *informo formovat, utvářet, vzdělávat, upravovat, podávat představu (pojem) něčeho*. Podstatné jméno *informatio* pak označovalo *představu, obrys, vyklad, poučení*. V dnešním jazyce je však význam tohoto slova značně modifikován a rozšířen, a proto jeho interpretace v tom smyslu, v jakém jej chápali staří Římané, není zdaleka dostatečná.

Pojem informace patří v současné vědě a filozofii k těm nejobecnějším kategoriím, proto jsou zpravidla aplikovány různé způsoby definování podle toho, ve kterém vědním oboru je tento pojem používán. Hlavní vědní obory, které pojem informace nějakým způsobem definují, jsou například teorie informace, kybernetika, informatika, sociální komunikace, či informační věda.

V České terminologické databázi knihovnictví a informační vědy (TDKIV) je informace definována následovně: v nejobecnějším slova smyslu se informace chápe jako údaj o reálném prostředí, o jeho stavu a procesech v něm probíhajících. Informace snižuje nebo odstraňuje neurčitost systému (např. příjemce informace); množství informace je dáno rozdílem mezi stavem neurčitosti systému (entropie), kterou měl systém před přijetím informace a stavem neurčitosti, která se přijetím informace odstranila...⁷ Pro naše potřeby lze však použít jednodušší a srozumitelnější definici. Za informaci tedy budeme obecně považovat nezpracovaná data, která mají určitou přesnost a aktuálnost, jsou specifikována a organizována za určitým účelem, jsou prezentována v určitém kontextu, který jim propůjčuje určitý smysl a relevanci, a která vedou k rozšíření znalostí nebo snížení nejistoty.

Pojem informace je také třeba odlišovat od pojmu data a pojmu znalosti. Data jsou nezpracovaná fakta a údaje bez přidané interpretace, či analýzy. Informace jsou data, která byla interpretována tak, aby měla nějaký smysl pro uživatele. A znalosti jsou kombinací infor-

5 Tím jsou myšleny zejména procesy tvorby, zpracování a distribuce informací. Soud lze potom považovat za zpracovatele informací, do něhož informace vstupují, následně jsou zpracovány, vytvořeny nové informace, které pak soud distribuuje dále. Na fungování soudů však nelze pohlížet pouze takto omezenou optikou. Více viz. oddíl 2.1.6 eJustice a POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-01-10]. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>. s.126.

6 Viz. BONDY, Egon Ontológia a informácia. In *Infos 2000 : Elektronická verzia zborníka z 30. medzinárodného informatického sympózia* [online]. 2000 [cit. 2010-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.sk/infos/infos2000/5.htm>>.

7 Viz. JONÁK, Zdeněk. *Informace* [online]. 2005 [cit. 2010-01-09]. Databáze Národní knihovny ČR. Dostupné z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/>>.

mací, zkušeností a pochopení, které mohou obohatit individuuum nebo organizaci.⁸

Hodnota předávaných informací spočívá v zásadě v jejich schopnosti ovlivnit chování, rozhodování nebo výsledek. Informace se naopak považuje za bezcennou, pokud po jejím obdržení nenastane žádná změna.

1.1.2 Informační a komunikační technologie

Informační a komunikační technologie (ICT) jsou jedním z nejvýznamnějších faktorů, které ovlivňují dnešní svět. Zásadním způsobem mění způsob, jakým lidé komunikují. Komunikace se stává snadnější a rychlejší a veškeré informace jsou daleko dostupnější. K jejich využívání dochází téměř ve všech lidských činnostech a význam jejich přínosu pro moderní společnost se s jejich vzrůstající výkonností velmi rychle zvyšuje. Co ale informační a komunikační technologie jsou?

Obecně akceptovaná definice informačních a komunikačních technologií v podstatě neexistuje. Důvodem pro tento stav je zejména fakt, že koncepty, metody a aplikace zahrnuté do ICT se nějakým způsobem téměř denně mění, není proto snadné s těmito změnami definičně udržet krok.

Asi nejlepším způsobem jak uvažovat o ICT je zvážení všech způsobů užívání existujících digitálních technologií, které pomáhají lidem, společnostem, či organizacím při práci s informacemi. ICT lze v tomto ohledu definovat jako různorodou množinu technologických nástrojů a zdrojů, užívaných ke komunikaci a k vytváření, šíření, ukládání a zpracovávání informací.⁹ Tyto technologie zahrnují například rádio, televizi, mobilní telefony, počítačové a síťové hardware a software, satelitní systémy a podobně. Původní koncepce uvažovala pouze technologie informační, ale postupem času dosáhl technologický vývoj stádia, kdy spolu začaly počítače a lokální sítě komunikovat, a právě v této době se k technologiím informačním přidaly také ty komunikační.

1.1.3 Informační systém

Informační a komunikační technologie jsou často využívány v takzvaných informačních systémech, které jsou důležitým nástrojem zefektivnění činnosti jednotlivců i organizací. Příklady činností, ve kterých jsou informační systémy nápomocné, je nespočetně; jednotlivci mohou využívat informačních systému k lepší organizaci svého volného času, společnosti k efektivnější správě svých činností, financí, výrobků nebo služeb, ke komunikaci s partnery a klienty, a tak podobně. Stejným

způsobem mohou informační systémy využívat státní orgány, tedy i ty soudní.

V nejobecnějším pojetí lze o informačním systému hovořit například jako o systému, ve kterém někteří účastníci informují sebe a/nebo ostatní o nějakých tématech, za účelem zlepšení svých aktivit, nebo aktivit ostatních.¹⁰ Zpravidla se však o informačních systémech hovoří v souvislosti s informačními technologiemi, které jsou v současné době esenciální součástí informačních systémů. Tedy jako o kombinaci hardware, software, infrastruktury a odborných pracovníků, sestavené za účelem usnadnění plánování, kontroly, koordinace a tvorby rozhodnutí.

Z výše uvedené definice je patrné, že informační systém lze využít jako nástroj pro zefektivnění procesů v justici. Například usnadnění plánování může napomoci k rychlejšímu vyřizování věcí, usnadnění kontroly, větší transparentnosti autoritativní aplikace práva soudy, usnadnění koordinace, větší efektivitě vnitřních procesů a konečně k usnadnění tvorby rozhodnutí a větší právní jistotě účastníků soudního řízení.

Informační systém má v českém právu také svoji legální definici. Tu lze najít v zákoně č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů, kde je v § 2 písm. b) informační systém popsán jako funkční celek nebo jeho část zabezpečující cílevědomou a systematickou informační činnost.¹¹ Každý informační systém pak podle tohoto ustanovení zahrnuje data, která jsou uspořádána tak, aby bylo možné jejich zpracování a zpřístupnění, a dále nástroje umožňující výkon informačních činností.

1.1.4 Informační společnost

V dnešní době se považuje za samozřejmost, že žijeme v informační společnosti. Co se ale pod tímto pojmem skrývá, není tak docela jasné.

ICT se staly zdrojem nejvýznamnějších společenských změn. Technologie procházejí neskutečně překotným vývojem, kdy jsou inovace téměř na denním pořádku. Tento vývoj má za následek neustálý pokles ceny, růst výkonu a kapacity informačních a komunikačních technologií. Stále platí i takzvaný Mooreův zákon, který stanoví, že se každých 18 měsíců zdvojnásobí výkon za stejnou cenu nebo ekvivalentně klesne cena na polovinu při nezměněném výkonu.¹²

Díky tomuto růstu exponenciálně roste i množství informací získávaných, poskytovaných a zpracová-

10 Viz. SAVOLAINEN, Vesa. *Perspectives of Information Systems*. Springer, 1999. 271 s. ISBN 0387987126.

11 Informační činností se podle ustanovení § 2 písm. a) téhož zákona rozumí získávání a poskytování informací, reprezentace informací daty, shromažďování, vyhodnocování a ukládání dat na hmotné nosiče a uchovávání, vyhledávání, úprava nebo pozměňování dat, jejich předávání, šíření, zpřístupňování, výměna, třídění nebo kombinování, blokování a likvidace dat ukládaných na hmotných nosičích.

12 Toto pravidlo je pojmenováno podle spoluzakladatele společnosti Intel Gordona E. Moore, který popsal tento trend vývoje již v roce 1965, a dobu jeho platnosti stanovil na minimálně 10 let. Viz. MOORE, Gordon E. Cramming more components onto integrated circuits. *Electronics Magazine* [online]. 1965, 4, [cit. 2010-01-10]. Dostupný z WWW: <ftp://download.intel.com/museum/Moores_Law/Articles-Press_Releases/Gordon_Moore_1965_Article.pdf>.

8 Vztahy mezi těmito pojmy však nejsou jednoznačné. Co pro někoho znamená data, může pro jiného být informací. Více viz. Elearn training company. *Making sense of data and information* [online]. Pergamon, 2007 [cit. 2010-01-10]. Using data, information and knowledge, s. . Dostupné z WWW: <http://media.techtarget.com/searchDataManagement/downloads/Making_sense_of_data_and_information.pdf>.

9 Viz. BLURTON, Craig. New Directions of ICT-Use in Education. In *UNESCO's World Communication and Information Report* [online]. 1999 [cit. 2010-01-09]. Dostupné z WWW: <http://www.unesco.org/education/educprog/lwfi/dl/edict.pdf>.

vaných prostřednictvím ICT. Národní, mezinárodní a globální výměna informací uvnitř a mezi korporacemi, vládami, organizacemi a jednotlivci ukazuje na trend, směřující k vytvoření technologických infrastruktur, které kdykoliv umožní okamžitou komunikaci a přístup k informacím.

Tato fakta lze v nejobecnějším smyslu považovat za charakteristiku informační společnosti. To, co způsobily ICT ve společnosti, je často popisováno jako nová průmyslová revoluce,¹³ která mění nejen životy jednotlivců, ale i fungování společnosti jako celku. Není proto překvapující, že se budování informační společnosti objevuje již od 90. let minulého století v různých podobách jako součást vládních programů rozvinutých zemí po celém světě. Cílem těchto programů je zejména rovnoprávnější a vyváženější vnitřní uzpůsobení společnosti stejně jako vytváření lepších podmínek pro rozvíjení a posilování individuálních schopností jejich členů.¹⁴

Informační společnost je také možné pojímat ze dvou hlavních hledisek – kvantitativního a kvalitativního. Kvantitativní hledisko je zaměřeno na informační infrastrukturu a zabývá se zejména mírou rozvoje a dostupnosti technických prostředků tvorby, přenosu a zpracování informací a také automatizovaného zpracování informací; tyto momenty pak hodnotí pomocí kvantitativních kritérií. Kvalitativní hledisko se naopak soustředí na obsah, kvalitu informací; tedy na to, jak kvalitní je informační výměna a jaký je její následný organizační efekt.¹⁵

1.1.5 Justice

Termín justice nemá zcela přesné vymezení, různé pohledy jsou více či méně přijímány laickou i odbornou veřejností. V nejširším smyslu je tímto termínem označována spravedlnost jako celek; při nejužším vymezení by pak mohl označovat soudnictví či systém soudů. Nejčastěji je však pojmem justice označován systém soudů¹⁶ rozšířený o další orgány, které zejména vykonávají správu na úseku soudnictví. Těmi jsou v České republice zejména státní zastupitelství, Ministerstvo spravedlnosti

ČR, Policie ČR, Probační a mediační služba, rejstřík trestů, Vězeňská služba, Justiční akademie, či orgány vykonávající správní řízení. Vedle těchto orgánů je však třeba do pojmu justice zahrnout i výkon jejich činností, tedy výkon veřejné správy těmito orgány jako souhrn veškerých procesů a činností, které zajišťují, a výkon procesů autoritativní aplikace práva¹⁷ soudy a jejich související činnosti a agendy.

1.1.6 eJustice

eJustice je zkrácený výraz pro elektronickou justici a znamená využití informačních a komunikačních technologií a systémů v prostředí justice, především pak zavedení elektronické formy komunikace, výměny a zpracování informací mezi subjekty, nacházejícími se v prostředí justice nebo vstupujícími do kontaktů s resortem justice; těmi jsou například účastníci řízení, nebo jiné orgány veřejné moci.¹⁸

Nejlépeším způsobem jak vystihnout obsah a možnosti eJustice je vyjmenovat hlavní prostředky ICT, které by mohly být pro justici přínosné:

- **Zpracování textů** – prostředek je v justici již hojně využíván. Velkou výhodou zpracování textů na počítači je jeho jednoduchost a efektivita. Jednou napsaný text může být rozmnožován, navíc tak lze mít předdefinovanou formu různých dokumentů.
- **Databáze** – stejně jako zpracování textu, jsou databáze již v současné době využívány ke zefektivňování práce justice. Konkrétně zejména k registraci a správě soudních věcí. Takto vytvořené databáze lze rozšiřovat o další funkcionality, např. plánování a sledování věcí, správu dokumentů, kontrola výkonů soudů a podobně.
- **Technologie v soudní síni** – do této kategorie lze zahrnout zejména kamery, zobrazovací a zvuková zařízení pro snadnou prezentaci důkazů, zejména listinných, obrazových a zvukových. Zvuková zařízení také umožňují záznam a přenos dění v soudní síni, což může přispět k větší transparentnosti činnosti soudů. Ze zvukových záznamů pak lze získat záznamy písemné pomocí systémů pro rozpoznávání mluveného slova. Dále sem zahrnujeme systémy pro simultánní překlady či audio a videokonference. Tyto technologie jsou aktuálně využívány pouze ve velmi omezené míře.
- **E-mail** – velkou výhodou e-mailu je to, že se jedná o způsob asynchronní komunikace.¹⁹

13 V literatuře se tato revoluce označuje zpravidla jako informační průmyslová revoluce, která je třetí průmyslovou revolucí po zemědělské revoluci a industriální revoluci. Srov. WEBSTER, Frank. *Theories of the Information Society*. 2nd ed. Routledge, 2002. 312 s.

14 Viz. např. ŠTIKOVÁ, Michaela. *EJustice v ČR*. Brno, 2009. 58 s. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

15 Více viz. POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-01-10]. Pojem a právní aspekty informační společnosti, s. 89. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>

16 Systém soudů zahrnuje soudy všech stupňů a druhů. Soudy dělíme zejména na soudy trestní (za úkol mají ochranu společnosti před trestnými činy prostřednictvím rozhodování o vině a trestu), soudy civilní (rozhodují spory mezi stranami, které jsou ve vztahu vzájemné rovnosti), soudy správní (chrání právní jistotu subjektů v postavení podřízenosti vůči státním orgánům prostřednictvím přezkoumávání rozhodnutí správních orgánů), a soud ústavní (kontrolou souladu zákonů a podzákoných právních aktů s ústavním pořádkem a rozhoduje o ústavních stížnostech na porušení ústavně zaručených práv). Soudy tedy vykonávají soudní moc ve státě. Soudní moc je vedle moci zákonodárné a výkoné jednou ze tří složek státní moci podle doktríny dělby moci. Soudy podle této doktríny vystupují jako orgány autoritativní aplikace práva. Více viz. SCHELEOVÁ, I. a kolektiv. *Organizace justice a právní služby*. Ostrava : Key Publishing, 2008. 215 s.

17 Aplikací práva se rozumí užití, aplikování právní normy na určitou konkrétní skutečnost, aplikace práva současně představuje jeho realizaci. V užším pojetí je aplikace práva chápána jako realizace práva státními orgány, které mají zvláštní postavení ve státním mechanismu a vůči jednotlivci, tato aplikace je označována termínem autoritativní aplikace práva. Výsledkem je pak vydání individuálního právního aktu, jako aktu aplikace práva.

18 Viz. ŠTĚDRŮN, Bohumír. *E-Justice : Občanské soudní řízení sporné a využití informačních a komunikačních technologií a právních informačních systémů*. Praha : Linde, 2008. 272 s. ISBN 9788072017140.

19 Příjemce a odesílatel sdělení nemusí komunikovat současně, tak jako je tomu například u komunikace telefonické.

E-mail je v současné době využíván zejména k neformální komunikaci uvnitř a vně soudů, nicméně je patrný trend, který směřuje k využívání e-mailu i ke komunikaci oficiální. V mnoha státech se tak e-mail již využívá.

- **Databáze judikátů** – databáze judikátů se mohou objevovat ve dvou formách, a to jako online zdroje nebo jako databáze separovaná a distribuovaná prostřednictvím jiných datových nosičů. Tyto databáze (zejména ve formě online) se stále rozšiřují. Jejich přínos je patrný zejména v transparentnosti rozhodování soudů a jejich následné kontrole veřejnosti.
- **Připojení k internetu** – Zaměstnanci soudů a soudci mohou internetu, jako obrovského zdroje informací, využívat například k hledání zákonů, vědeckých textů nebo judikatury.
- **Elektronický spis** – soudní spis je centrálním momentem autoritativní aplikace práva, jeho elektronická podoba pak obsahuje všechny dokumenty, které by měly být součástí spisu klasického, proto musí být jeho technická realizace dostatečně univerzální. Zároveň lze zavedení elektronického spisu považovat za hlavní součást celé elektronizace soudnictví, neboť bez něj je využití všech ostatních prostředků pouze polovičatým řešením, které by nutně vedlo k problémům při kombinování elektronických a papírových částí spisu.
- **Systémy pro řízení a správu soudních věcí** – tyto systémy mohou působit jako nástavba databází uvedených výše. Údaje uvedené v databázích pak využívá k analýze vytíženosti soudu, na základě které pak lze efektivněji plánovat rozdělení případů soudcům. Dále lze díky těmto systémům monitorovat práci jednotlivých zaměstnanců a soudců.
- **Systémy pro příjem a odesílání dokumentů** – k tomu, aby justice fungovala efektivně, je třeba, aby procesy probíhající na soudech nebyly příliš zdržovány prolukami způsobenými přijímáním a odesíláním dokumentů. Elektronická komunikace je rychlejší než komunikace papírová a proto nelze opomenout její úlohu v eJustici. Kombinace těchto systémů s elektronickým spisem navíc nabízí možnost automatizace některých činností soudů a tím jejich zefektivnění.²⁰
- **Systémy pro podporu rozhodovací činnosti** – rozhodovací činnost soudců je založená na práci s informacemi. Informační systémy mohou zprostředkovat zpřehlednění této práce. K těmto systémům lze zařadit například aplikace k vyhledávání v legislativě a judikatuře, či jiné právní informační systémy.

Využití výše zmíněných prostředků si klade za cíl dosáhnout větší výkonnosti soudnictví zvýšením produktivity,

20 Více viz. REILING, Dory. *Technology for Justice : How information technology can support judicial reform*. London : London university press, 2009. Information Technology in Courts, s. 320.

efektivity, zkrácením proluk vznikajících při činnosti soudů, zvýšením dostupnosti soudní ochrany pro jednotlivce, transparentnosti a snížení nákladů. Jak již bylo zmíněno výše, při plánování projektu eJustice je třeba vytvořit dostatečně propracované koncepce a strategie, které budou s eJusticí počítat jako s nedílnou součástí služeb eGovernmentu.

1.1.7 eGovernment

eGovernment je série procesů, umožňující výkon veřejné správy a uplatňování občanských práv a povinností fyzických a právnických osob, realizovaných elektronickými prostředky. Cílem je rychlejší, spolehlivější a levnější poskytování služeb veřejné správy nejširší veřejnosti a zajištění větší otevřenosti veřejné správy ve vztahu ke svým uživatelům, tedy občanům.²¹

Ve světě se využívání prostředků eGovernmentu rapidně rozvíjí. Mnoho zemí využívá eGovernment jako nástroj ke zvýšení výkonnosti, prohloubení transparentnosti, zajištění vyšších příjmů a k usnadnění fungování veřejného sektoru. I když eGovernment nelze považovat za všelék, který bez dalšího zvýší výkonnost veřejného sektoru, je to silný nástroj, který pomáhá vládám k dosažení jejich cílů v rozvoji a reformách administrativy. Přestože eGovernment může působit jako katalyzátor změn, není komplexním řešením a musí být součástí širšího pojetí reformy veřejného sektoru.²²

1.2 Právní a technické otázky elektronizace justice

Kritickým předpokladem úspěšné realizace jakéhokoliv projektu je jeho kvalitní analýza, následovaná zhodnocením problémových okruhů, se kterými je třeba se primárně vypořádat. Nejinak je tomu i u projektu eJustice. Následující text se zabývá nejdůležitějšími problémovými okruhy elektronizace zejména české justice, i když mnoho z nich platí nezávisle na tom, v jakém stádiu k elektronizaci dochází.

Jelikož proces elektronizace justiční agendy zahrnuje rozsáhlý komplex otázek, je třeba k jejich řešení přistupovat komplexně. Zejména je třeba zvolit strategii, podle které bude k procesům tvorby eJustice docházet. Tato strategie musí definovat, ze které strany se bude k elektronizaci přistupovat a kam má tato činnost směřovat, tedy jakého cíle je třeba dosáhnout. Je také jasné, že k plné elektronizaci justice nemůže dojít překotně a najednou, je třeba celý proces rozfázovat a rozumně naplánovat; současně ale nelze k jednotlivým fázím a součástem přistupovat odděleně, nýbrž je třeba je vymezovat ve vzájemných souvislostech. K tomu je třeba mít stanovenou určitou jasně danou koncepci.

Dále je samozřejmě třeba na eJustici pohlížet jako na součást většího komplexu, do kterého patří i eGovernment. Mezi justici a zbytkem veřejné správy dochází

21 Viz. ŠTĚDRŮN, Bohumír. *E-Justice : Občanské soudní řízení sporné a využití informačních a komunikačních technologií a právních informačních systémů*. Praha : Linde, 2008. 272 s. ISBN 9788072017140.

22 Viz. BHATNAGAR, Subhash C. *E-government: from vision to implementation*. SAGE, 2004. 202 s. ISBN 0761932593.

k neustálé výměně a tento fakt musí strategie projektu eJustice pochopitelně reflektovat.

Nelze opomenout ani budoucí uživatele nové justice, a to veřejnost. S tou je třeba projekt dostatečně komunikovat tak, aby její informovanost byla pokud možno co největší. Nedostatečná informovanost veřejnosti o nových možnostech, které eJustice nabízí, by mohla negativně ovlivnit jejich využívání a tedy i výsledný efekt celého procesu.²³

V neposlední řadě je také třeba konzultovat celý projekt i jednotlivé kroky se soudci a ostatními pracovníky soudů, neboť oni budou těmi, kdo bude s novými nástroji bezprostředně pracovat. Pochopení smyslu, cílů a účelu těchto nástrojů z jejich strany je velmi podstatným předpokladem k tomu, aby je dokázali efektivně využívat a dosahovat tak zamýšleného většího výkonu a kvalitnější práce.

1.2.1 Teoretickoprávní aspekty elektronizace justice

Fenomén rozšiřování prostředků ICT má dalekosáhlé dopady na celou společnost, a stejně jako musí na tyto změny reagovat sama společnost, musí na ně reagovat i právo, právní věda a právní teorie. Pro právní teorii znamenají tyto změny vznik problematických okruhů, se kterými se musí vypořádat. Tyto problematické okruhy spočívají jak v tom, že se některá pravidla společnosti mění, tak i v tom, že vznikají pravidla nová a jiná pro změnu zanikají. Je logické, že orgány autoritativní aplikace práva byly vždy poměrně rezistentní ke změnám, neboť jejich činnost má představovat jeden z prvků, který zajišťuje právní jistotu a tím i stabilitu ve společnosti. Je však také faktem, že zvyšující nároky na justici související se vznikem informační společnosti vytváří tlak na dobré fungování, rychlost a efektivnost soudů.

Za účelem dobrého fungování justice je třeba zajistit její dostatečnou **transparentnost**. Důležitost transparentnosti procesů autoritativní aplikace práva je pro nezávislost a nestrannost rozhodování nesporná, jelikož nezávislost soudu nezahrnuje imunitu před kontrolou nebo kritikou.²⁴ Minimální mírou transparentnosti je veřejnost a bezprostřednost soudního jednání. Při použití prostředků ICT lze však jít ještě mnohem dál. Důležitou roli při posuzování transparentnosti justice mají otázky přístupu veřejnosti k soudním informacím a rozhodnutím a veřejná kontrola činnosti a výkonnosti soudů.²⁵ Informace v elektronické formě lze velmi

23 Autor sám má zkušenost s tím, jak byl tento problém poněkud opomenut. A to v souvislosti s takzvanými datovými schránkami zavedenými zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů v platném znění, které mají přestavovat prostředek komunikace veřejnosti se státními orgány. Problém velmi nedostatečné informovanosti veřejnosti se projevuje zejména v tom, že jejich uživatelé zpravidla nevědí, k čemu všemu mohou, nebo dokonce musí datové schránky používat a jaké mají podání jejich prostřednictvím účinky.

24 Viz. ROTUNDA, Ronald D. Judicial transparency, judicial ethics and a judicial solution [online]. 2009, [cit. 2010-02-12]. Dostupná z WWW: <http://www.luc.edu/law/activities/publications/ljdocs/vol41_no2/pdf/rotunda_judicial.pdf>

25 Do těchto otázek lze zahrnout zejména problematiku zveřejňování soudních rozhodnutí na internetu, možnost vyhledávání v nich, zveřejňování statis-

snadno zveřejňovat prostřednictvím internetu ve formě plných textů rozhodnutí, statistických údajů o rozhodovací činnosti (i k osobám jednotlivých soudců), nebo audiovizuálních záznamů z veřejných jednání. Není při tom možné konstatovat přímou úměru mezi mírou transparentnosti a mírou legitimacy soudnictví a dá se očekávat, že tento přístup bude předmětem intenzivní diskuse.²⁶ Autor je však toho názoru, že zveřejňování rozhodnutí může přispět nejen k transparentnosti justice, ale i například k vyšší právní jistotě.²⁷ Důležité je v této souvislosti zvážit, do jaké míry tyto informace zveřejňovat. Například zveřejňování plných textů rozhodnutí, které obsahuje i různé konkrétní osobní údaje, by do jisté míry mohlo zasahovat do soukromí, nebo obchodního tajemství účastníků řízení. Jednou z variant řešení této kolize je zveřejňování rozhodnutí v anonymizované podobě.

Přímo s urychlováním výkonu autoritativní aplikace práva otázka možnosti **automatizace** v právu. Na první pohled by se mohlo zdát, že všechny procesy autoritativní aplikace práva lze nahradit dostatečně výkonnými nástroji ICT v rámci automatizace. Tyto úvahy je potřeba brát s velkým nadhledem, neboť pohled na aplikaci práva jako na jednoduché přijímání, zpracovávání, vytváření a odesílání informací je velmi zkreslený. Soudce totiž není pouhý stroj, nýbrž pracuje s tak abstraktními pojmy jako jsou morálka, nebo společenský zájem. Tyto pojmy pak stroje i s tou nejvyspělejší umělou inteligencí²⁸ nejsou schopny posuzovat stejně kvalitně. Automatizace tedy může podle autora být velmi účelným nástrojem v případech, kdy je rozhodování postaveno zejména na kvantitativních kritériích a není k němu třeba lidského uvážení soudce.

Důležitou součástí elektronizace justice, která má vliv na rychlost i efektivnost jejího fungování, je **elektronický soudní spis**. Zavedení elektronického soudního spisu je v podstatě klíčovým momentem celé eJustice, neboť procesy autoritativní aplikace práva se od soudního spisu odvíjí a vycházejí z něj. Spis je zejména podkladem pro rozhodování soudců a obsahuje všechny informace a důkazy, které jsou pro rozhodnutí potřeba. Elektronická podoba spisu může řešit některé problémy a omezení, které s dnešní podobou spisu souvisí.²⁹ Elek-

tik soudního rozhodování, přístup médií a organizací k informacím o justici a podobně. Více viz. HENDERSON, Keith, et al. Judicial Transparency Checklist. *IFES Rule of Law Toolkit* [online]. 2003, 2.1, [cit. 2010-06-12]. Dostupný z WWW: <http://www.ifes.org/files/rule-of-law/Tool-kit/Transparency_Checklist_EN.pdf>.

26 Viz. POLČÁK, Radim. *K elektronizaci justice (The issue of use of ICT in justice)*. Jurisprudence, Praha : ASPI, 17, 6, p. 3-11, 9 pp. ISSN 1802-3843. 2008.

27 Může-li totiž strana nahližet do judikátů týkajících se tématu, který aktuálně řeší, může podle výroku v nich obsažených do jisté míry usuzovat na výsledek případného řízení v jeho konkrétní věci.

28 Umělá inteligence je obecně definována jako inteligentní chování neživých artefaktů. Inteligentní chování zahrnuje vnímání, usuzování, učení, komunikování, a chování v rámci komplexních prostředí. Hlavním dlouhodobým cílem umělé inteligence je vytvoření strojů, které umí dělat tyto věci stejně dobře jako člověk, nebo i lépe. NILSSON, Nils J. *Artificial Intelligence: a new synthesis*. USA : Morgan Kaufmann, 1998. 513 s. ISBN 1558604677.

29 Těmi jsou například: Papírové spisy jsou příliš těžkopádné a je problém je organizovat a získávat rychle. S papírovým spisem nemůže současně pracovat více lidí, vždy je v určitý okamžik dostupný pouze jedné osobě. Elektronické dokumenty musí být převáděny do papírové formy, aby mohly být vlo-

tronický spis však může jít dál, může obsahovat funkcionality, které jsou u spisu papírového zcela nemyslitelné. Mnoho administrativních a jiných procesů může být při využití elektronického spisu prováděno automaticky, bez nároků na čas soudců a soudního personálu.³⁰ Úvahy některých právních teoretiků však jdou ještě mnohem dál. Diskutuje se varianta opuštění institutu spisu jako koncentrovaného materiálu. V moderních informačních systémech se totiž již informace nekonzcentrují, nýbrž se v souvislosti se síťovou charakteristikou ICT využívá decentralizované uložení informací a jejich prolinkování pomocí hypertextových odkazů.³¹ „Elektronický spis“ by tak nemusel obsahovat celé dokumenty, ale věděl by, kde lze nalézt jejich originály a pomocí linku by na ně odkazoval.³² Takový spis by mohl zahrnovat daleko větší sumu informací, přičemž by nemusel sledovat aktuálnost informací. Tato varianta by však předpokládala kompletní přebudování funkcí a fungování spisu, a to by v současné době bylo extrémně nákladné, technicky náročné a přinášené výhody by nebyly k těmto nárokům proporciální. Proto se tato varianta diskutuje spíše jako hypotetická.

Soudní spis obsahuje dokumenty, které obsahují informace potřebné pro rozhodování soudu. Práce soudů je tedy postavena zejména na principu příjmu, zpracování a výdeji těchto informací. Forma dokumentů obsahujících informace byla donedávna pouze jedna – papírová. Ta je ale v moderní informační společnosti, kde je ústředním prvkem a hledí se na její kvalitní a hlavně rychlý přenos a šíření, jaksí nedostatečná. Informační a komunikační technologie v tomto ohledu nabízí řešení v podobě dokumentů elektronických, kdy informace již není pevně spojena s nosným médiem v podobě papíru, a proto je velmi snadné její bezztrátové rozmnožování a přenos.³³

ženy do spisu. Papírové spisy vyžadují údržbu a velký prostor pro jejich ukládání. Papírové spisy se mohou ztratit celé, nebo se mohou poztráct jednotlivé dokumenty v nich obsažené. Papír poměrně rychle podléhá zkáze a s časem může dojít ke ztrátě informací, které byly ve spisu. Více viz. např. BOC-KWEG, Gary L. *Electronic case files: A Preliminary Examination of Goals, Issues, and the Road Ahead* [online]. USA: Administrative Office of the U.S. Courts, 1997 [cit. 2010-06-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.sc.gov/jm/UsefulFiles/ecfmar97incapp.pdf>>.

30 Například automatická notifikace zúčastněných osob o novinkách ve spisu, o lhůtách apod., automatické získávání údajů z různých elektronických rejstříků a archivů, automatické obesílání účastníků, automatické počítání soudních poplatků, automatická koordinace nařízených jednání, automatické generování podkladů, atd.

31 Hypertextový odkaz, nebo také zkrácené hyperlink, je v podstatě určitá forma odkazu, který uživatelé nasměruje do jiné části dokumentu, nebo do jiného dokumentu, i nacházejícího se v jiném datovém úložišti. Více viz. např. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2010 [cit. 2010-06-20]. Hyperlink. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Hyperlink>>.

32 Tato koncepce vychází z jednoho místa uložení dokumentu, který je tak považován za plnohodnotný originál. Na tuto koncepci autor narazil při diskusích s právními vědci, ale nikde nenašel žádnou publikaci, která by se jí hlouběji zabývala.

33 Pro pochopení vlastností elektronických dokumentů je důležitá znalost jejich základních rozdílů. Papírový dokument je na rozdíl od dokumentu elektronického velmi snadné zcela zlikvidovat díky tomu, že je závislý na své materiální prezentaci. Papírový dokument se také na rozdíl od toho elektronického nenesnadno archivuje. K dokumentu elektronickému jsou navíc k dispozici metadata, která mohou jeho užitečnost ještě rozšířit. Práce s elektronickým dokumentem je navíc velice snadná a proto často obsahuje více informací než by obsahoval dokument papírový. Více také viz. LANGE, Michele C. S.; NIMSGER,

Aby ale **elektronický dokument** mohl plně nahradit ten papírový, je třeba, aby splňoval určité požadavky. V případě justice, kde mají dokumenty nezastupitelnou povahu a kde je s jejich oběhem, ověřitelností a spolehlivostí spojena řada právních následků, jsou tyto požadavky mimořádně důležité. Proto vznikají nástroje jako elektronický podpis, elektronická archivace, elektronický spis a podobně. Jak se se stále rozšiřujícím využitím této formy dokumentu vypořádává právní teorie? Tuzemská i zahraniční doktrína je v tomto směru zajedno; elektronický dokument je považován za písemnost se stejnou vahou jako je tomu u dokumentu listinného. Mezi kvalitou dokumentu elektronického a papírového tedy nelze z hlediska práva hledat rozdíly. Otázkou ovšem je ověřitelnost původnosti obsahu dokumentu a jeho odesilatele či autora. Pro tento problém nabízí moderní technologie elegantní řešení v podobě elektronického podpisu. Jeho úloha a možnosti využití jdou dokonce za hranice podpisu klasického, což potvrzuje i skutečnost, že na rozdíl od podpisu klasického je ten elektronický definovanou právní kategorií.³⁴

Se zrovnoprávněním elektronických dokumentů s těmi listinnými souvisí otázka jejich originality. Originalita dokumentu je často vyžadována k prokázání určitých skutečností. Jak poznat originál listinného dokumentu je jasné, u toho elektronického je však situace komplikovanější. Obecně je elektronický dokument považován za originál, resp. za autentický, pokud splňuje následující požadavky:

- je zachována integrita informací obsažených v dokumentu od okamžiku jeho dokončení v libovolné formě,
- elektronický dokument je v písemné formě,
- informace v něm obsažené zůstanou nezměněné a kompletní ve srovnání s právě dokončeným dokumentem, s výjimkou připojení příslušných potvrzení, nebo certifikátů zajišťujících integritu, anebo s výjimkou nezbytných změn vzniklých při komunikaci, úschově nebo předvedení informací.³⁵

Takto definovanou originalitu dokumentu lze zajistit pomocí zaručeného elektronického podpisu.

S elektronizací justice a obecně s tím, jak celou právní praxi čím dál více prostupuje využívání prostředků ICT, souvisí také rozvoj teoreticko-právní disciplíny **právní informatika**. Právní informatika se týká aplikování informatiky v rámci kontextu právního prostředí a jako taková zahrnuje organizace související s právem (např. advokátní kanceláře, soudy, či právnické fakulty) a uživateli informací.³⁶ Právní informa-

Kristin M. *Electronic evidence and discovery: what every lawyer should know*. USA: American Bar Association, 2004. 255 s. ISBN 1590313348.

34 Elektronický podpis je podle českého práva dělen na tři kategorie – na obyčejný elektronický podpis, zaručený elektronický podpis a elektronickou značku. Tyto kategorie jsou definovány zákonem č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu ve znění pozdějších předpisů.

35 Viz. např. LIDINSKÝ, Vít, et al. *EGovernment bezpečně*. Česká republika: Grada Publishing a.s., 2008. 145 s. ISBN 8024724626.

36 Viz. PALIWALA, Abdul. A History of Legal Informatics: An Introduction to the Special Issue. *EUROPEAN JOURNAL OF LAW AND TECHNOLOGY* [online]. 2010, 1, 1, [cit. 2010-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://ejt>>.

tika je tedy disciplína, která by měla řešit otázky práce s právně relevantními informacemi, které jsou základem pro činnost justice. Poznatky právní informatiky jsou tedy pro správně fungující eJustice nezbytné.

1.2.2 Ústavněprávní souvislosti elektronizace justice

Jelikož je soudní moc jednou ze tří složek státní moci, její proměna či reforma má zákonitě i ústavněprávní rozměr. eJustice rozhodně není výjimkou a proto je třeba jejími ústavněprávními důsledky průběžně zabývat.

Důležitou ústavněprávní otázkou je **problém proporcionality** mezi efektivitou zaváděných prostředků do autoritativní aplikace práva a ostatních právních principů. Využití prostředků ICT totiž může výrazně zasahovat například do principů nezávislosti soudce, rovnosti stran a podobně.³⁷ Z toho důvodu je třeba při rozhodování o realizaci nějaké části projektu eJustice v zájmu efektivity provést standardní test proporcionality v souladu s judikaturou Ústavního soudu.³⁸ Tento test odhaluje, zda je příslušné opatření vhodné, potřebné, poměrné a minimálně škodlivé.^{39,40} Aby bylo možné tento test provést, je třeba si říci, co v tomto ohledu považujeme za efektivní. V oblasti autoritativní aplikace práva budeme efektivitu patrně posuzovat z hledisek tří hlavních subjektů, tedy rozhodujícího orgánu, v případě justice soudce, dále toho, o kom je rozhodováno, tedy účastníků řízení a dále z hlediska státu. Stát bude patrně považovat za efektivní takovou justici, která při minimálních nákladech plní svoji funkci, účastník řízení pak takovou, která mu s minimálními náklady umožní získat potřebné skutkové a právní informace, vést proces a dosáhnout perfektního rozhodnutí, a konečně z pohledu soudce je justice efektivní, pokud mu jsou v minimálním čase a s minimálními náklady,

na základě jeho požadavků, dostupné skutkové a právní informace, na jejichž základě bude moci plnohodnotně rozhodovat.⁴¹

Ústavněprávní rozměr má i problematika zmíněná v oblasti teoreticko-právní, a sice elektronické dokumenty a automatizace v justici.

Zavedení elektronického spisu a elektronického doručování implikuje i používání informačních a komunikačních technologií ze strany účastníků řízení. Ne všichni však mohou mít k takovým technologiím přístup, proto může být omezen jejich **přístup k justici**.⁴² Toto řeší možnost konverze dokumentů z formy papírové do elektronické. S konverzí jsou však spojeny dvě hlavní otázky, a to kdo bude nést náklady na její provádění a kdo má tuto konverzi provádět. Jelikož se v případě justice jedná o dokumenty s právními následky, je třeba svěřit možnost provádění konverze k tomu dostatečně legitimovaným subjektům,⁴³ náklady na konverzi by pak neměly nikoho neúměrně zatěžovat.

Automatizace některých procesů v oblasti justice je velmi problematickou otázkou. Důvěra veřejnosti v rozhodování strojů o jejich právech není podle názoru a zkušeností autora příliš vysoká, soudní rozhodování bylo navíc historicky vždy spojeno s činností soudů. Přesto není od věci tuto otázku diskutovat, zejména z toho důvodu, že některé procesy autoritativní aplikace práva jsou poměrně jednoduché a přímočaré, a tam kde k rozhodnutí není potřeba uvážení člověka, by ICT jistě našly svoje uplatnění. S určitou jistotou tedy lze konstatovat, že se automatizace bude v justici dále prohlubovat. Míra jejího využití by však měla být adekvátně diskutována, jelikož hlavní roli při autoritativní aplikaci práva soudy by přeci jen měl vždy zastupovat soudce.

Přinejmenším v České republice vyvstávají ústavněprávní otázky i v souvislosti s otázkou, kdo bude elektronizaci justice provádět a kdo bude její fungování technicky zajišťovat, jelikož česká justice nemá žádný ústřední samosprávný orgán. Nelze totiž bez výhrad přijmout tvrzení, že tyto činnosti spadají pod správu soudnictví a měly by tedy být svěřeny pouze Ministerstvu spravedlnosti ČR, naopak mnohdy mají vliv i na samostatnou činnost soudu v podobě autoritativní aplikace práva, a proto by zde mohlo dojít k zásahu do **dělbý moci**.⁴⁴ Minimální mírou spolupráce se soudy by měla být závazná konzultace všech změn a úprav systémů,

org/article/view/21/38

37 Například za zásah do nezávislosti soudce by mohla být považována případná automatizace některých procesů. Pak by šlo o přímý střet zájmu na efektivitě a zájmu na nenarušení principu nezávislosti soudce. Za jinou formu zásahu by bylo možné považovat i elektronizaci jako takovou, pokud by na straně účastníků řízení požadovala určitou technickou vybavenost. V případě, kdy by účastník takovou technologii neměl a nemohl by jejich využití nahradit jiným způsobem, by to znamenalo zásah do jeho práva na přístup k soudům. Je však třeba připomenout, že na některé principy má realizace eJustice naopak pozitivní dopad, díky jejím nástrojům je totiž možné velmi efektivně předejít některým chybám, které mohou mít za následek např. porušení práva na spravedlivý proces.

38 Viz. např. rozhodnutí Ústavního soudu Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994 nebo III. ÚS 256/01 ze dne 21. 3. 2002.

39 Vhodné z hlediska toho, zda skutečně přispěje k efektivitě, potřebné z hlediska toho, zda nelze stejného výsledku dosáhnout bez zásahu do jiného právního principu, poměrné z hlediska toho, zda je důvod upřednostnit efektivitu před jiným principem a minimálně škodlivé z pohledu toho, zda je minimalizován zásah do jiných principů. Test proporcionality vychází z kontinuální judikatury ústavního soudu. Srov. POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-01-10]. Pojem a právní aspekty informační společnosti, s. 89. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>

40 Toto testování v souvislosti s elektronizací justice prováděl i Ústavní soud. Například v rozhodnutí Pl. ÚS 7/02 ze dne 11.6.2002, ve kterém zrušil ustanovení návrhu zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, která se týkala uložení povinnosti soudcům průběžně se vzdělávat pod kontrolou státní správy. Ústavní soud konstatoval, že takto široké pravomoci vůči soudcům by narušily dělbu moci a nezávislost soudů.

41 Viz. POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online].

Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-01-10]. Pojem a právní aspekty informační společnosti, s. 89. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>

42 A tím omezeno jeho právo na soudní ochranu podle hlavy páté Listiny základních práv a svobod.

43 Autorizovanou konverzi dokumentů v současné době upravuje zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Podle § 23 tohoto zákona provádějí konverzi kontaktní místa veřejné správy (takzvané CzechPointy, podle zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů) a z moci úřední také orgány veřejné moci pro výkon své působnosti.

44 Jde o zásadní oddělení tří složek státní moci – zákonodárné, výkonné a soudní. Například výkon správy databází elektronických spisů by mělo být svěřeno do samostatné působnosti soudů, jelikož spis je kritickým momentem celé autoritativní aplikace práva. Více k dělbě moci viz. CAMPBELL, Thomas. *Separation of powers in practice*. USA : Stanford University Press, 2004. 235 s. ISBN 0804750270.

kteří nějakým způsobem mohou zasahovat do rozhodování soudů. Systémy, které jsou provozovány státní správou, by pak měly být navrženy tak, aby byla zcela oddělena technická správa systému a zajištění jeho fungování od jeho obsahu, do kterého by měly mít možnost zasahovat pouze soudy.⁴⁵

1.2.3 Technické otázky elektronizace justice

Již nyní se v české justici používají informační a komunikační technologie v poměrně značné míře. Zejména se jedná o aplikace, které poskytují asistenci justičnímu personálu při administrativní činnosti. Jedná se zejména o elektronické rejstříky, systémy spisové služby, evidenční systémy judikatury, databáze legislativy, či prostředky pro komunikaci s účastníky řízení či veřejností. Tyto dosavadní systémy eJustice představují samostatné jednotky, které byly zaváděny bez koncepce a bez návaznosti na okolní související systémy. Tato **nekonceptnost** se ve značné míře promítá i v podstatné nekompatibilitě a diverzifikaci jednotlivých systémů. Projekt moderní eJustice by se však měl s těmito poměrně podstatnými nedostatky vypořádat. Měl by totiž dosahovat pokud možno co největší míry stability, univerzality a jednotnosti. Za tímto účelem je třeba stanovit dostatečně univerzální a obecné standardy, které budou moci být využity v rámci celé agendy justice a které budou umožňovat sdílení informací jak uvnitř, tak i vně eJustice.

Za účelem dosažení výše zmíněných cílů je třeba se zamyslet nad otázkou, **kdo by měl elektronizaci justice zajišťovat** po technické stránce. Nabízejí se v zásadě tři řešení. První řešení předpokládá, že by byl zvolen dodavatel, který by celý systém na vlastní náklady vytvořil a spravoval a justice by si jej od něj následně pronajímala.⁴⁶ Druhé řešení je takové, že by se dodavateli zadaly požadavky na vlastnosti systému a dodavatel by pak vytvořil technické řešení včetně dodávky software i hardware. Další správa systému by byla již v dispozici orgánu justice. Obě tato řešení mají však jedno základní úskalí, které se potvrzuje i v praxi okolních států, jejich využití totiž zakládá závislost na dodavateli a na jeho technologiích, standardech a architektuře, která může brzdit další vývoj nebo dokonce představovat bezpečnostní rizika. Autor považuje za nejlepší řešení třetí, tj. takové, kdy si celou technickou stránku věci zajišťuje stát sám prostřednictvím jednotící agentury. I toto řešení má pochopitelně svá, poměrně zásadní, úskalí. Předně by šlo o řešení patrně nejnákladnější. Jelikož Česká republika žádnou takovou agenturu nemá, musela by být nejdříve vybudována a vytvořena její personální základna zahrnující zejména ICT odborníky. Navíc by bylo potřeba dosáhnout i dostatečného politického konsensu, což je mnohdy poměrně zásadní problém. Výhodou by

pak však byla možnost jejího využití nejen pro projekt eJustice, ale i například pro eGovernment; stát by měl navíc plnou kontrolu nad svými technologiemi a jejich zajištěním a správa by nebyla závislá na nikom třetím.

Stejně jako je důležitá důvěryhodnost justice jako takové, bude důležitá i důvěryhodnost eJustice a její dobré přijetí v aplikační praxi. Pro důvěryhodnost bude jistě kriticky důležité, aby byl celý projekt dostatečně celospolečensky diskutován a konsenzuálně přijat. Proto se autor domnívá, že by se na projektu eJustice vedle ústředního správního orgánu, tedy Ministerstva spravedlnosti, měly v dostatečné míře podílet i další ústřední správní orgány a zejména orgány legislativní a samotné soudní.⁴⁷

Mnoho lidí, se kterými autor diskutoval o problémech elektronizace justice, vidí zdaleka největší úskalí tohoto projektu v **zabezpečení informačních a komunikačních technologií**. Je sice pravdou, že se o prolomení zabezpečení různých databází a jiných nebezpečích v souvislosti s ICT⁴⁸ hovoří poměrně často, nicméně autor je toho názoru, že prolomení zabezpečovacích prvků, které je možné v projektu eJustice využít, by bylo mimořádně náročné, a to srovnatelné nebo dokonce více, než získání přístupu například k papírovým spisům. Veškeré změny a příchozí i odchozí komunikace v eJustici by byly navíc zaznamenávány, a proto by bylo snazší vystopování narušitele. Nelze přitom ale pochopitelně opomenout, že zabezpečení bude dostatečné pouze za předpokladu, že bude architektura systémů navrhována na principu několikaúrovňového zabezpečení, zahrnujícího jak technické bezpečnostní prvky, tak kvalitní proškolení uživatelů o bezpečnosti, průběžnou kontrolu a aktualizaci a kontrolu v reálném čase odbornými operátory.

Neopomenutelným faktem dále je, že eJustice bude muset být schopna výměny dat s veřejností. Je tak třeba zajistit garanci snadného veřejného **přístupu k informacím, a to bez závislosti na použitých technologiích**. Dále je důležité, aby byly informace dostupné dlouhodobě,⁴⁹ i když je původní software již zastaralý. Zde

47 Jak již autor uvedl výše, jedná se v určitém smyslu také o ústavněprávní otázku.

48 Bezpečnostní problémy se v zásadě dají rozdělit na technické a administrativní, do technických se řadí zejména viry, červi, trojští koně, botnety, IP spoofing, spam, spyware a DOS útoky, mezi ty administrativní zejména nedostatečná poučenost uživatelů o zabezpečení, nedostatečná politika správy hesel a nedostatečné proškolení uživatelů o hrozbách. Zajímavou publikaci, která se zabývá touto problematikou je např. American Bar Association. *Data security handbook*. USA : American Bar Association, 2008. 150 s. ISBN 1604420472.

49 Dlouhodobost dostupnosti informací z elektronického dokumentu lze v zásadě posuzovat ze dvou hlavních hledisek. Prvním je životnost formátu dokumentu, standard souborového formátu může být s časem překonaný, například životnost formátů PDF se odhaduje zhruba na 30 – 50 let, což je pro účely justice v souvislosti s archivací málo. Proto je třeba zajistit zpětnou kompatibilitu starých dokumentů a nového software. Více viz. např. GILHEANY, Steve. *Expected Useable Lifetime of Different Electronic Document Formats*. *Archive Builders* [online]. 2008, 23, [cit. 2010-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.archivebuilders.com/whitepapers/22023p.pdf>>. Druhým hlediskem je otázka ověřitelnosti autenticity elektronického dokumentu. Elektronický podpis je vystaven na základě certifikátu, který má omezenou platnost. Po jeho zneplatnění formálně pozbývá platnost i samotný podpis, a tedy i samotná ověřitelnost autenticity dokumentu. Více k platnosti elektronického podpisu viz. PETERKA, Jiří. *Proč elektronické podpisy nejsou věčné? . Lupa : server o českém internetu* [online]. 2010, [cit. 2010-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/proc-elektronicke-podpisy-nejsou-vecne/>>. ISSN

45 Tato otázka byla v souvislosti s českou eJusticí již několikrát diskutována, a to hlavně v souvislosti se zavedením takzvaných datových schránek (viz. dále). Jednoznačně je třeba ji řešit i v souvislosti s případným zaváděním institutu elektronického spisu. Je zejména třeba oddělit správu, resp. zajištění funkčnosti takového datového úložiště po technické stránce od vedení spisů, resp. správu databáze po stránce obsahové.

46 Tento model úspěšně funguje v Singapuru. Velmi zajímavou publikaci na téma justice v Singapuru je *Supreme court Singapore : excellence into the next millennium*. Singapur : The Court, 1999. 168 s. ISBN 9810412665.

se nabízí možnost využití otevřených formátů,⁵⁰ které nabízejí určité nesporné výhody: nezávislost na tvůrci software, čímž se zajistí dostupnost informací nezávisle na technologii, interoperabilita, která zajišťuje snadnou a efektivní výměnu informací, a také technologická kontinuita, zajišťující dlouhodobou dostupnost informací.⁵¹ Neopomenutelnou výhodou otevřených formátů jsou i nižší náklady na zajištění technického zázemí a dále zvýšená bezpečnost dostupnosti zdrojových kódů. Výše uvedená fakta odůvodňují upřednostnění formátů otevřených před formáty proprietárními.⁵²

Z výše uvedeného lze dovodit několik základních kritérií, kterých by mělo být po technické stránce dosaženo a které by měly být diskutovány před každým krokem směřujícím k plně elektronizované justici:

- Stabilita – elektronická justice musí vykazovat stabilitu v čase jak v procesní rovině, technické, tak i při uchování dat.
- Univerzálnost – využití elektronických systémů by mělo být na celou agendu justice v rámci celé organizační struktury.
- Jednotnost – v rámci celé agendy eJustice musí být jednotný systém zaručující možnosti sdílení dat. Systémy musí být postaveny na standardech, které jsou garantovány standardizačními institucemi a agenturami.
- Důvěryhodnost – stabilita, jednotnost, bezpečnost a procesní předvídatelnost se bude spolupodílet na celospolečenském hodnocení systému jako celku a jeho přijetí v aplikační praxi.
- Bezpečnost – míra zabezpečení a ochrany dat spolu s procesy je základním předpokladem pro využití eJustice, a to s ohledem na podstatu dat justičních agend.
- Kompatibilita – systémy v rámci eJustice musí být schopny bez problémů komunikovat nejen s ostatními systémy eGovernmentu, ale i s dalšími obecně používanými systémy, a to i v průběhu času.

1.2.4 Praktické problémy elektronizace justice

Jedním z problémů elektronizace nejen justice, ale i dalších součástí veřejné správy, je vždy určitá **rezistence personálu** té, či oné organizace vůči skokovým změnám. Při svojí pracovní činnosti si soudci i ostatní

zaměstnanci soudů budují určité návyky, postupy a procedury, podle kterých jsou zvyklí svojí práci co nejefektivněji vykonávat. Problém nastává ve chvíli, kdy jim do tohoto zavedeného režimu vstoupí nějaká nová nebo jiná činnost či skutečnost a oni se musí této nové situaci přizpůsobit a změnit tak metodiku svojí práce. Příznačná je pak poměrně silná nechuť a odmítavý postoj k těmto změnám, jež může být poměrně zásadním problémem pro úspěšnost projektu eJustice.

Elektronizací justice pochopitelně dojde k poměrně zásadním změnám nejen ve fungování její agendy jako takové, ale zejména v činnosti jednotlivých pracovníků ji vykonávajících. V tomto ohledu je zejména třeba personál náležitě **proškolit**, aby měl dostatek informací o tom, jak v nové situaci pracovat a jak například zacházet s novým technickým prostředkem. Školení musí být náležitě koordinováno s implementací systému; ze zkušeností dále plyne, že by implementace měla následovat krátce po školení.⁵³ Následně je třeba poskytnout dostatečně dlouhou dobu na to, aby pracovníci přizpůsobili novým povinnostem svoje pracovní metody a zažili si práci s novými zařízeními. Pochopitelně je také třeba provést následnou kontrolu dosažené efektivity a názorů pracovníků na nový prostředek. Tento proces je důležitý zejména z toho důvodu, že v případě, že se soudní personál nenaučí náležitě pracovat s novou technologií, nepřinese její zavedení zamýšlený efekt.

Dalším podobným problémem psychologicko-sociálního charakteru je **potřeba změny některých návyků a stereotypů**, které se v justici dlouhodobě vyvíjely a využívaly. Týká se to zejména posuzování důkazů, neboť u elektronických nebo elektronizovaných by mělo být zásadně odlišné od posuzování důkazů listinných. Technická stránka autentizace elektronického dokumentu⁵⁴ je poměrně složitá problematika, a proto je i zde třeba dostatečného vzdělávání soudců a soudního personálu.

Rezistence justice jako celku vůči elektronizaci může také pramenit z negativních zkušeností jak soudců a soudního personálu, tak i „zákazníků“ justice. Jednotlivé prostředky ICT byly často do české justice zaváděny chaoticky, nekoncepčně nebo ve špatné kvalitě. To často vedlo k tomu, že jejich využívání bylo nepohodlné, funkčnost nespolehlivá, nebo že paradoxně způsobilo snížení efektivity.⁵⁵ U jejich uživatelů tyto lupy pochopitelně vyvolávají nespokojenost a následnou skepsi vůči dalšímu rozšiřování využití informačních a komunikačních technologií. Faktorem však také je, že

1213-0702.

50 Otevřený formát souboru (z anglického *open file format*) je publikovaná specifikace způsobu ukládání elektronických dat, kterou obvykle zajišťují standardizační organizace. Tento způsob ukládání může díky tomu využít kdokoli. Více viz. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2005, 7.3.2010 [cit. 2010-05-13]. Open format. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Open_format>.

51 Více viz. MUFFATTO, Moreno. *Open source: a multidisciplinary approach*. Velká Británie: Imperial College Press, 2006. 245 s. ISBN 1860946658.

52 Proprietární formát souboru (z anglického *proprietary file format*) je formát souboru, který není veřejně dostupný. Zpravidla je jeho specifikace vlastněna soukromými společnostmi a chráněna autorskými právy, nebo patenty. Více viz. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2005, 10.3.2010 [cit. 2010-06-13]. Proprietary format. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Open_format>.

53 Viz. FABRI, Marco; CONTINI, Francesco. *Justice and technology in Europe: how ICT is changing the judicial business*. Nizozemsko: Kluwer Law International, 2001. 336 s. ISBN 904111694X.

54 Zajímavá publikace zabývající se problematikou elektronických dokumentů a jejich správy je ADAM, Azad. *Implementing electronic document and record management systems*. USA: CRC press, 2007. 254 s. ISBN 0849380596.

55 Příkladem lze najít mnoho. Nekoncepčnost zavádění informačních systémů pro okresní (ISAS) a krajské a vrchní soudy (ISVKS) vedla k tomu, že jsou postaveny na odlišných platformách a nejsou schopné vzájemné efektivní komunikace. Jiným příkladem mohou být datové schránky pro autorizovanou komunikaci veřejnosti s orgány veřejné moci. Jejich zavedení způsobuje průtahy na straně soudů, neboť je třeba elektronické podání založit do spisu a rozeslat dalším účastníkům, je tedy třeba provést několikanásobnou konverzi dokumentu. Informace o těchto problémech autor čerpá z vlastní zkušenosti.

soudci a soudní personál pociťují nárůst agendy a proto se o možnosti zefektivnění a zjednodušení svojí práce zajímají. Problém je, že často neznají nebo nechápou všechny možnosti, které ICT nabízí.

1.3 Shrnutí kapitoly

První část kapitoly měla za úkol seznámit čtenáře se základními pojmy, které souvisí s elektronizací justice. Proto se zabývala pojmem **justice** jako systémem soudů a dalších orgánů se soudnictvím souvisejících a **informací** jako základním předmětem práce justice, kterou obecně definovala jako data, prezentovaná a organizovaná za určitým účelem a v určitém kontextu, který jim propůjčuje smysl a relevanci. Efektivní práci s informacemi pomáhají **informační a komunikační technologie**, které jsou užívány ke komunikaci, vytváření, šíření, ukládání a zpracování informací. Díky využívání informačních a komunikačních technologií jsou pak budovány **informační systémy**, tedy funkční celky nebo jejich části, které zabezpečují cílevědomé a systematické získávání a poskytování informací, shromažďování, vyhodnocování, ukládání, šíření, zpřístupňování, třídění, kombinování a likvidaci dat. S elektronizací justice souvisí i fenomén **informační společnosti**, která je charakteristická podstatným využíváním digitálního zpracovávání, uchovávání a přenosu informací. Samotná **eJustice**, tj. využívání informačních a komunikačních technologií a systémů v prostředí justice, souvisí také s pojmem **eGovernment**, který lze definovat jako sérii procesů, umožňujících výkon veřejné správy za pomoci prostředků ICT.

Druhá část kapitoly se pak zabývá právními a technickými otázkami elektronizace justice. Jako **teoreticko-právní problémy** rozebírá otázky elektronických dokumentů, vyšší transparentnost justice při použití prostředků ICT, právní informatiku, automatizaci v oblasti autoritativní aplikace práva a elektronického spisu. Do oblasti **ústavněprávní** lze zahrnout otázky proporcionality mezi efektivitou zaváděných prostředků ICT do justice a jejich vlivem na ostatní právní principy, elektronických dokumentů a spisu, automatizace autoritativní aplikace práva a otázku dělby moci mezi soudními orgány a orgány státní správy soudnictví při zavádění ICT. Z hlediska **technické realizace** eJustice je nutné posoudit, kdo a jakým způsobem by měl provádět implementaci technických prostředků do justice, do jaké míry je nebezpečné uchovávat justiční data v elektronické podobě a jak zajistit jejich ochranu, vyhodnotit vhodnost využití otevřených formátů pro potřeby justice. V rámci **praktických problémů** elektronizace justice je řešena otázka justičních stereotypů a přirozené rezistence justice vůči změnám.

2. Případové studie elektronizace justice

K eliminaci negativních faktorů provázejících zavádění prostředků ICT do justice se nám mimo jiné nabízí jeden mimořádně užitečný nástroj, kterým je možnost poučení

se ze zkušeností, a to nejen vlastních. Významnou roli dnes hraje zejména možnost nahlédnout za hranice naší země, případně i kontinentu a analyzovat zkušenosti ostatních států, které se v oblasti eJustice dostaly mnohem dále nebo k ní přistupují jinými způsoby. Takto získané zkušenosti mohou naznačit, kterou cestou se při elektronizaci justice vydat lze a která naopak směřuje k neúspěchu.

Proto jsou obsahem následujícího textu případové studie elektronizace justice v České republice, na Slovensku a ve Finsku, které se zaměřují na poznatky o elektronizaci civilního řízení sporného, a to zejména na možnosti elektronického podání, elektronického rozhodnutí a jeho doručování, využití elektronických informačních systémů uvnitř soudů a on-line přístupy do databází legislativy a judikatury v jednotlivých zemích.

2.1 Projekt eJustice v České republice

Podstatou eJustice v ČR je účinné propojení soudů s dalšími institucemi státní správy a s veřejností prostřednictvím moderních informačních technologií. Cílem je pak efektivní soudnictví a zrychlení, zjednodušení, zlevnění a zprůhlednění veškerých justičních procesů.⁵⁶

Elektronizace justice prakticky probíhá již dlouhou dobu, jelikož do tohoto procesu lze zahrnovat již počátky využívání ICT.⁵⁷ Projekt eJustice, jako cílevědomá činnost, však v České republice začíná v zásadě rokem 2005, kdy vláda uložila Ministerstvu spravedlnosti úkol vytvořit elektronickou evidenci soudních spisů.⁵⁸ Do současnosti bylo s většími či menšími úspěchy dosaženo zavedení poměrně velkého množství elektronizovaných agend, které se v mnoha případech překrývají s projektem eGovernmentu.⁵⁹ V současné době jsou implementovány zejména následující aplikace eJustice⁶⁰: ePlatební rozkaz, ePodatelna, eTrestní řízení, infoDeska, infoJednání, infoSoud, Insolvenční rejstřík, Obchodní rejstřík a Rejstřík trestů.

2.1.1 Elektronické podání

Civilní řízení sporné se zahajuje na návrh, který se nazývá žaloba, jenž je jedním z procesních úkonů účastníků řízení. Takový úkon zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též OSŘ) nazývá též podání.⁶¹ Nejčastější forma podání je písemná, přičemž má podle OSŘ dvě podoby - listinnou a elektronickou prostřednictvím veřejné datové sítě. Podání v elektronické podobě lze učinit v zásadě dvěma způsoby, a to jednak v elektronické podobě obecně například obyčejným e-mailem,

56 Viz. brožura o eJustici, dostupná z WWW: <<http://portal.justice.cz>>

57 Například využívání telefonní, či telegrafické komunikace, první počítače apod.

58 Viz. Usnesení vlády ČR č. 1652 ze dne 21.12. 2005, Dostupné z WWW: <http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2005&12-21>

59 Společným prvkem je například doručování prostřednictvím datových schránek, nebo využívání elektronického podpisu.

60 Seznam a podrobnější popis viz. oficiální stránky projektu eJustice. Dostupné z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/ejustice/>>

61 Viz. § 42 OSŘ.

v takovém případě se však vyžaduje jeho doplnění originálem do tří dnů, jinak k němu soud nepřihlíží.⁶² Druhým způsobem je podání v elektronické podobě opatřené zaručeným elektronickým podpisem⁶³ založeným na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb, u nějž se nevyžaduje následné doplnění originálem.⁶⁴ Tento způsob elektronického podání lze učinit třemi hlavními způsoby: prostřednictvím elektronické pošty, ePodatelny nebo takzvaných datových schránek.

Cestou obvyčejné **elektronické pošty** lze zaslat podání opatřené zaručeným elektronickým podpisem na adresu elektronické podatelny konkrétního soudu; v takovém případě není třeba jeho další dokládání, pokud však e-mail podepsán není, je třeba takto učiněné podání do tří dnů doložit originálem. V případě úspěšného doručení e-mailu s podáním a jeho převzetí pracovníkem soudu je odesílateli zaslána zpráva potvrzující převzetí a zpracování podání, tedy tzv. elektronická doručenká, která je opatřena elektronickým podpisem zpracovatele nebo elektronickou značkou příslušného soudu.

ePodatelna je webová aplikace,⁶⁵ která uživatele přehledným způsobem krok za krokem provádí formuláři podání a kontroluje jejich správné vyplnění. Na závěr uživatel opatří takto vytvořené podání elektronickým podpisem a odešle jej na elektronickou podatelnu soudu. Následující zpracovávání tímto způsobem učiněného podání funguje stejně jako je tomu v případě podání prostřednictvím e-mailu se zaručeným elektronickým podpisem.

Datovou schránku definuje zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů (tzv. zákon o datových schránkách – dále jen ZDS) jako elektronické úložiště, které je určeno k doručování orgány veřejné moci a k vykonávání úkonů vůči orgánům veřejné moci.⁶⁶ Datové schránky byly zavedeny za účelem zrychlení, zjednodušení a snížení nákladů při doručování písemností v celé státní správě; jde proto jak o nástroj eJustice, tak i eGovernmentu. Způsob práce se systémem datových schránek je velmi podobný e-mailu, nicméně e-mail se od datové schránky poměrně zásadně liší. Existence a užívání datových schránek upravují právní předpisy a jejich funkčnost je zabezpečena a garantována. Když je prostřednictvím datové schránky odesílána datová zpráva,⁶⁷ systém k ní automaticky připojí časové razítko a elektronický podpis nebo elektronickou značku.⁶⁸ Při doručení zprávy příjemci je pak odesílateli automaticky zaslána informace o doručení. Uživatel se navíc také dozví, kdy si příjemce datovou zprávu přečetl, přičemž si na rozdíl od e-mailu může být jistý, že datovou zprávu skutečně četl příjemce. Datové

schránky se automaticky zřizují právními osobám a fyzické osoby o její zřízení mohou požádat; orgány veřejné moci mají datové schránky zřízeny povinně.

Myšlenka univerzálního komunikačního prostředku, jakým datové schránky jsou, je krokem správným směrem; s jejich konkrétní realizací jsou však obecně i ve vztahu k eJustice spojeny určité více či méně závažné problémy. Předně byly datové schránky zavedeny poměrně překotně, a proto se v počáteční fázi potýkaly s poměrně častými technickými výpadky.⁶⁹ Dalším problémem je bezpečnost systému datových schránek. Hned po jeho spuštění se objevily pokusy o narušení systému metodami spoofingu a phishingu,⁷⁰ které jsou však založeny na neopatrnosti či neznalosti uživatelů systému.⁷¹ Problémy se pak objevily také v oblasti uživatelského pohodlí a efektivity celého systému. Systém předně vyžaduje změnu hesla každých 90 dní, což je pro některé uživatele nepohodlné, dále jeho plné využití vyžaduje instalaci doplňku komerční společnosti. V neposlední řadě je pak problémem doba uložení datové zprávy; ta se totiž po 90 dnech ze schránky bez dalšího vymaže, což může pochopitelně vést k poměrně zásadním problémům.⁷²

Ke všem výše uvedeným metodám je třeba využít takzvaného zaručeného elektronického podpisu.⁷³ Pojem **elektronický podpis** je v zákoně č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu (dále též ZEPIS) definován jako údaje v elektronické podobě, které jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené a které slouží jako metoda k jednoznačnému ověření identity podepsané osoby ve vztahu k datové zprávě.⁷⁴ Podle této definice se může jednat i o pouhý naskenovaný podpis,

69 Viz. PETERKA, Jiří. Stalo se: datové schránky mají první problémy. *Lupa : server o českém internetu* [online]. 7.7.2009, [cit. 2010-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/stalo-se-prvni-problemy-datovy-ch-schranek/>>. ISSN 1213-0702.

70 Spoofing spočívá v tom, že se při přihlašování na určitou doménu postaví do cesty jiný počítač, který se tváří jako ten, na který má doména směřovat a prostřednictvím formulářů na webu získává například přihlašovací, nebo jiné údaje. Podobně funguje phishing, který spočívá v používání odkazů, které ale směřují na stejné vypadající systémy pod jinou doménou se stejnou záminkou. Více viz. např. Next generation security software. *The Phishing Guide : Understanding and Preventing Phishing Attacks* [online]. Velká Británie : Gunter Ollman, 2006 [cit. 2010-06-21]. Dostupné z WWW: <http://www.cpn.gov.uk/Docs/phishing_guide.pdf>.

71 Více viz. PETERKA, Jiří. Co je nedostatečně bezpečné? Datové schránky nebo osvěta? . *Lupa : server o českém internetu* [online]. 26.11.2009, 1, [cit. 2010-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/co-je-ndostatecne/>>. ISSN 1213-0702.

72 Více k problémům datových schránek viz. NYGRÝN, Pavel. Datové schránky: Skvělý nápad s mizernou realizací. *Živě* [online]. 18.1.2010, 1, [cit. 2010-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/datove-schranky-skvely-napad-s-mizernou-realizaci/sc-3-a-150533/default.aspx>>. ISSN 1212-8554, nebo LOEBL, Zbyněk. Datové schránky v justici? Nevěřím, že budou v praxi fungovat. *Ejustice.cz* [online]. 2009, 1, [cit. 2010-06-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.ejustice.cz/zbynek-loebl-datove-schranky-v-justici-neverim-ze-budou-v-praxi-fungovat>>.

73 Zaručený elektronický podpis je nástroj pro ověřování identity autora datové zprávy a původnosti jejího obsahu. Při podepisování tímto podpisem je vygenerován takzvaný hash zprávy, tedy číselná soustava závislá na jejím obsahu, tento hash je zašifrován pomocí soukromého klíče odesílatele zprávy. Tato data jsou připojena ke zprávě a odesílána. Při kontrole podpisu se nejdříve vygeneruje hash doručené zprávy, a pomocí veřejného klíče je dešifrován hash zprávy odesílané. Tyto dva výstupy jsou porovnány a v případě shody je jisté, že obsah zprávy je původní a kdo je odesílatelem.

74 Viz. § 2 odst. a) ZEPIS.

62 Viz. § 42 odst. 3 OSŘ.

63 Viz. dále.

64 Viz. § 42 odst. 5 OSŘ.

65 Dostupná na WWW: <<http://epodatelna.justice.cz/>>

66 Viz. § 2 odst. 1 ZDS.

67 Dokumenty orgánů veřejné moci doručované prostřednictvím datové schránky a úkony prováděné vůči orgánům veřejné moci prostřednictvím datové schránky mají formu datové zprávy. Viz. § 19 ZDS.

68 Viz. dále.

osobní identifikační číslo, stejně tak jako o pouhé jméno odesílatele uvedené v e-mailu, atp. Proto je třeba jej odlišovat od zaručeného elektronického podpisu, který musí být jednoznačně spojen s podepisující osobou, umožňovat identifikaci osoby ve vztahu k datové zprávě, být vytvořen a připojen k datové zprávě pomocí prostředků, které podepisující osoba může udržet pod svou výhradní kontrolou, a být k datové zprávě, ke které se vztahuje, připojen takovým způsobem, že je možno zjistit jakoukoli následnou změnu dat.⁷⁵ Jde tedy o bezpečnější formu elektronického podpisu, která svazuje podepsaný dokument s vlastníkem specifického šifrovacího klíče. Takový elektronický podpis umožňuje ověření, že odesílatel je skutečně tím, za koho se vydává a že datová zpráva nebyla modifikována od doby svého podepsání. V tomto smyslu tedy nahrazuje vlastnoruční podpis na listinném dokumentu.⁷⁶

Specifickým typem elektronického podpisu je **elektronická značka**. Ta je z technického hlediska stejná jako elektronický podpis,⁷⁷ neidentifikuje však fyzickou osobu, nýbrž osobu právnickou, využívají ji tedy i státní orgány.

Elektronický podpis je často doplňován takzvaným kvalifikovaným **časovým razítkem**. Časová razítka mohou být stejně jako elektronické podpisy dvojího druhu. Kvalifikovaná a ta ostatní. Při komunikaci s veřejnou správou je zapotřebí využívat kvalifikované časové razítko. To je v zákoně definováno jako datová zpráva, kterou vydal kvalifikovaný poskytovatel certifikačních služeb a která důvěryhodným způsobem spojuje data v elektronické podobě s časovým okamžikem a zaručuje, že uvedená data v elektronické podobě existovala před daným časovým okamžikem.⁷⁸ Kvalifikované časové razítko je tedy elektronickým důkazem o existenci určitého dokumentu v daném čase.

2.1.2 Elektronizace vnitřní činnosti soudů

Elementárním prvkem soudního procesu je soudní spis. V plně elektronizované justici by tedy měl mít hlavní úlohu spis elektronický, který by obsahoval stejnou sumu dokumentů jako spis papírový, ale v elektronické podobě. V české justici se zatím elektronický spis nepodařilo zavést a ani technické vybavení a legislativa není pro takový krok plně připravena. Díky tomuto nedostatku způsobují některé jiné součásti eJustice paradoxně nárůst agendy soudních orgánů. Příkladem může být možnost elektronického podání, které soud přijímá v elektronické podobě, ve spisu však musí být vloženo v podobě listinné. Proto každé takové podání musí soudní personál konvertovat do listinné podoby a tu pak do spisu vložit. Z pohledu soudů tedy některé prvky elektronizace mají na efektivitu jejich činnosti často negativní vliv.

Přes neexistenci elektronického soudního spisu se do justice podařilo zavést několik prvků elektronizace, které buď usnadňují činnost soudu uvnitř nebo zpřístupňují informace o procesu navenek. Do první kategorie náleží zejména informační systém administrativy soudu (**ISAS**) a informační systém vrchních a krajských soudů (**ISVKS**), do druhé lze zařadit aplikace InfoSoud a InfoJednání.

Informační systémy ISAS a ISVKS mají několik základních funkcí, mezi které lze zahrnout podporu evidence spisů a agend ve formě rejstříků (obsahují například údaje o jednotlivých spisech, účastnících řízení, jednotlivá rozhodnutí, apod.), podporu přípravy rozhodnutí ve formě různých formulářů, sledování stavu věci (kontrolují například dodržování lhůt v jednotlivých případech), podporu statistiky a výkaznictví a také poskytování podkladů pro informování veřejnosti. Největším problémem těchto dvou systémů je fakt, že byly zavedeny nekonceptně a tedy nejsou vzájemně kompatibilní, proto je zkomplikováno předávání informací mezi nimi. Známostou závadou obou systémů je také nestabilita jejich databází a tím způsobené časté výpadky.⁷⁹

Aplikace infoSoud a infoJednání poskytují částečný přístup k informacím o soudním procesu. Obě tyto aplikace mají formu interaktivní webové aplikace. **infoSoud**⁸⁰ umožňuje veřejnosti, respektive účastníkům řízení nahlížet do průběhu řízení na libovolném soudu, sledovat postupy při vyřizování dané věci. Po zadání spisové značky a zvolení příslušného soudu zpřístupní aplikace zejména informace o začátku jednání, o tom, který senát daný spor rozhoduje, kdy proběhlo projednávání a zda jednání probíhá, bylo zastaveno nebo ukončeno. Vedle průběhu soudního řízení je veřejností nejčastěji požadována informace od kolika hodin a kdy probíhá konkrétní jednání. Jejich zjišťování by měl nyní usnadnit projekt **infoJednání**.⁸¹ Jedná se rovněž o webovou službu, která veřejnosti poskytuje aktuální informace o jednotlivých jednáních, kterými jsou číslo jednacích síní, čas a datum jednání, spisová značka, jméno řešitele (soudce, který jednání řídí), předmět jednání, jeho účastníky a informaci o tom, zda je jednání veřejné či nikoliv.⁸² Údaje zveřejňované v obou aplikacích jsou generovány automaticky a jejich podkladem jsou databáze informačních systémů soudů.

2.1.3 Elektronické rozhodnutí a jeho doručování

Výstupem autoritativní aplikace práva soudem je rozhodnutí;⁸³ ve věci samé se pak rozhoduje zejména rozsudkem. V § 158 OSŘ se hovoří o písemném vyhotovení rozsudku v listinné nebo elektronické podobě. Zákon o elektronickém podpisu v § 11 konstatuje, že veřejné listiny v elektronické podobě opatřené elektro-

75 Viz. § 3 odst. b) ZEPIS.

76 Více o elektronickém podpisu viz. *BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 30.9.2002 [cit. 2010-06-22]. Elektronický podpis a jeho využití. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/it-telekomunikace/elektronicky-podpis-a-jeho-vyuziti/1000473/2984/>>.

77 Viz. § 2 odst. c) ZEPIS.

78 Viz. § 2 odst. r) ZEPIS.

79 Autor tyto informace čerpá zejména z vlastní zkušenosti se systémem ISAS a z diskusí s různými lidmi, kteří s těmito systémy dnes a denně pracují.

80 Dostupný z WWW: <<http://infosoud.justice.cz/>>

81 Dostupný z WWW: <<http://infojednani.justice.cz/>>

82 Viz. *EJustice* [online]. 2008 [cit. 2010-06-22]. InfoJednání. Dostupné z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/ejustice/info-jednani.html>>.

83 Rozhodnutí upravuje hlava čtvrtá OSŘ a rozumí se jím buď rozsudek podle § 152 OSŘ, nebo usnesení podle § 167 OSŘ.

nickým podpisem nebo elektronickou značkou, vydané příslušnými orgány, mají stejné účinky jako veřejné listiny v podobě listinné. Z formálního hlediska tedy nic nebrání tomu, aby byly rozsudky vydávány a doručovány v elektronické podobě.

Způsob doručování dokumentů veřejnými orgány, tedy i orgány soudními se zásadním způsobem změnil díky zákonu č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Tento zákon totiž stanoví orgánům veřejné moci povinnost doručování písemností jiným orgánům veřejné moci, právnickým osobám a fyzickým osobám (pokud mají datovou schránku zřízenou) do datové schránky za předpokladu, že to umožňuje povaha dokumentu. Rozhodnutí soudu má vždy písemnou formu a tudíž nic nebrání tomu, aby bylo doručováno právě prostřednictvím datových schránek. Metoda rozesílání datových zpráv soudy se neliší od metodiky posílání datových zpráv soukromými subjekty, eventuální výhodou plynoucí z tohoto prostředku je možnost automatizace hromadného rozesílání rozhodnutí, ta však v současné době není implementována. Problémem je související nárůst agendy soudního personálu, způsobený neexistencí elektronického spisu.⁸⁴

2.1.4 Elektronický platební rozkaz

Zvláštním druhem elektronizovaného nástroje justice je elektronický platební rozkaz (dále také EPR). Jedná se v podstatě o zkrácené soudní řízení, ve kterém na návrh žalobce soud za splnění stanovených podmínek vydá takzvaný elektronický platební rozkaz.⁸⁵ Je zde v zásadě kombinováno elektronické podání se systémem automatického generování rozhodnutí.

Důvodem zavedení tohoto prostředku bylo zjednodušení a zrychlení vymáhání nesporných pohledávek. Protože je návrh podáván prostřednictvím průvodce a formuláře, odpadá soudu mnoho administrativní práce, a proto je jeho činnost efektivnější.

Návrh na vydání elektronického platebního rozkazu musí být podán pomocí webového formuláře a podepsán zaručeným elektronickým podpisem. V takovém návrhu může žalobce požadovat od žalovaného peněžní plnění do výše jednoho milionu korun. Splní-li žalobce všechny náležitosti, může soud vydat EPR. V něm žalovanému uloží, aby do 15 dnů od jeho doručení zaplatil žalobci uplatněnou pohledávku a náklady řízení, nebo aby v téže lhůtě podal odpor u soudu, který jej vydal. Elektronický platební rozkaz, proti němuž nebyl podán odpor, má účinky pravomocného rozsudku a je tedy možné požadovat výkon rozhodnutí. Ustanovení OSŘ vztahující se na platební rozkaz⁸⁶ platí obdobně. Proto v případech, kdy se nepodaří elektronický platební rozkaz doručit žalovanému do vlastních rukou, nebo podá-li žalovaný odpor, ruší se elektronický platební rozkaz v plném rozsahu a soud nařídí jednání.

84 Viz. výše.

85 Viz. § 174a OSŘ.

86 Tedy §§ 172 – 174 OSŘ.

2.1.5 Judikatura a legislativa on-line

Z pohledu autora je poměrně zásadním nedostatkem české eJustice neexistence centralizovaného prostředku pro zveřejňování legislativy a judikatury on-line na internetu. Je sice faktem, že obsah Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv je zveřejňován na portálu veřejné správy⁸⁷ ve formě databáze s možností vyhledávání, nicméně znění takto zveřejněných zákonů není závazné a proto se na něj nelze stoprocentně spolehnout. Rozhraní a výstupy tohoto systému jsou navíc poměrně nepřehledné. Centralizovaný zdroj judikatury obecných soudů s vyhledáváním navíc neexistuje vůbec, přestože je na portálu justice judikatura uvedena jako jedna ze součástí eJustice.⁸⁸ Proto je třeba se spolehnout na právní informační systémy nabízené soukromými subjekty, které však obsahují pouze omezený počet soudních rozhodnutí.

Určitý posun k lepšímu by mohl znamenat zamýšlený projekt eSbírka. Aplikace eSbírka by měla spočívat v závazném elektronickém vyhlášení právních předpisů včetně právně závazného úplného znění právních předpisů, které by umožňovalo bezplatný a nepřetržitý přístup k elektronické verzi Sbírky zákonů a mezinárodních smluv. Navíc by zahrnovala databáze úplných znění všech platných právních předpisů, včetně jejich časových verzí a dalších dokumentů Sbírky zákonů a mezinárodních smluv s možností snadného vyhledávání, srovnávání, hledání vazeb a souvislostí jednotlivých dokumentů.⁸⁹

2.2 Projekt eJustice na Slovensku

V souvislosti s dlouhodobou blízkostí České a Slovenské republiky a dřívější existencí Československa byla výchozí situace justice v obou zemích velmi podobná. Slovensko nicméně přistupuje k projektu eJustice poněkud jiným způsobem. Dá se říci, že eJustice na Slovensku zatím dosáhla nižší úrovně než v České republice a jejími hlavními součástmi v oblasti civilního procesu sporného jsou systémy tzv. Soudní management a zveřejňování soudních rozhodnutí na internetu, JASPI.⁹⁰

2.2.1 Elektronické podání

Možnost učinit podání na soud elektronickou formou byla do slovenského právního řádu zavedena zákonem č. 215/2002 Zb., o elektronickom podpise (dále též ZEP), který změnil zákon č. 99/1963 Zb., občansky súdny poriadok (dále též OSP). § 42 odst. 1 OSP upravuje podání podobně jako český OSŘ v tom smyslu, že podání provedené elektronickými prostředky je třeba do třech dnů doplnit originálem, jinak se k nim nepřihlíží. Pokud je však podání opatřené zaručeným elektronic-

87 Dostupný z WWW: <<http://portal.gov.cz/>>

88 Dostupný z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/ejustice/>>

89 Více viz např. *Ministerstvo vnútra Českej republiky* [online]. 2010 [cit. 2010-06-22]. O aplikaci Sbírka zákonů a Sbírka mezinárodních smluv. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/o-aplikaci-sbirka-zakonu-a-sbirka-mezinarodnich-smluv.aspx>>.

90 Viz. část o zveřejňování slovenské judikatury a legislativy on-line.

kým podpisem, není potřeba jej doplňovat.⁹¹ Stejně tak zákonná úprava elektronického podpisu v zákoně o elektronickom podpisu je velmi podobná té české. Legislativní zázemí je tedy více méně stejné, jak je to ale s praktickým využíváním možností elektronického podání?

Ze začátku aplikace tohoto institutu byl velký problém s vybaveností slovenských soudů, které neměly dostatečné technické zázemí k přijímání podání opatřených zaručeným elektronickým podpisem, a proto takto učiněné podání odmítaly. Ústavní soud Slovenské republiky však ve svém nálezu ze dne 14.10.2008 sp. zn. II. ÚS 65/2008-121 judikoval, že soudy jsou povinny takové podání přijímat i když k jeho zpracování nemají dostatečné technické prostředky. Postup soudů teď tedy funguje podobně jako v České republice. Podání podané elektronicky je vytisknuto a je mu založen nový spis, ve kterém je toto podání založeno v listinné podobě.

K dispozici na Slovensku není ani ekvivalent české ePodatelny v podobě elektronického formuláře, ani datových schránek.

2.2.2 Elektronizace vnitřní činnosti soudů

S využíváním prostředků ICT pro zefektivnění a zlepšení vnitřní organizace soudů nejvíce souvisí projekt Soudní management. Cílem tohoto projektu byla zejména optimalizace procesů na soudech, informatizace soudnictví a boj proti korupci.⁹² Realizací těchto cílů mělo být dosaženo zejména zvýšení transparentnosti soudních postupů a zvýšení důvěryhodnosti soudů.⁹³

Na první fázi vývoje tohoto projektu, která byla zahájena již v roce 1999, spolupracovalo Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky se švýcarskými experty a okresními soudy na Slovensku. Výsledkem jejich činnosti byl informační systém, který ve zkušebním provozu dokázal fungovat jako elektronická podatelna a elektronické soudní registry, přidělovat věci soudcům náhodným výběrem, vytvořil podmínky pro delegování administrativní činnosti ze soudců na ostatní soudní personál a zajistil vyšší transparentnost pracovních postupů a zrychlení rozhodování.

Výstupem této první fáze je systém Podatelna – registry (slovensky Podateľňa – registre), který je v současné době využíván na okresních i krajských soudech. Tento systém umožňuje evidenci soudního spisu vedenou v elektronické podobě. Zabezpečuje sledování oběhu soudního spisu od přijetí návrhu v podatelně až po právoplatné rozhodnutí. Systém se skládá ze dvou hlavních složek: modulu Podatelna a modulů C a Cb.

Modul Podatelna eviduje nejen nová podání, případně soudní poplatky, ale také spisy, které je třeba znovu přidělit například z důvodu nepřislušnosti soudu, odvolání nebo dovolání. Základními funkcionalitami tohoto modulu jsou nezávislý a náhodný výběr soudce pomocí elektronického generátoru,⁹⁴ evidence nového podání, evidence soudních poplatků, hromadné zpracování nově přijatých podání, zpracování soudních spisů, které se vracejí na soud z důvodu nepřislušnosti soudu, odvolání nebo dovolání.

Moduly C (část civilní agendy) a Cb (část obchodní agendy) tvoří základ pro práci se soudním spisem od jeho přijetí z podatelny až po uzavření spisu a uložení do archivu. Základními funkcemi těchto modulů je evidence navrhovatelů a odpůrců, zástupců, poplatků, pohybu spisu po soudě, úprav ve spisu a pracovníků, kteří úpravy vykonali, termínovník soudců a seznam odeslaných spisů. Dále tyto moduly obsahují textový editor a nástroj pro generování tiskových výstupů a statistických informací.⁹⁵

Systém Soudní management bohužel nezpřístupňuje žádné v něm obsažené informace veřejnosti prostřednictvím internetu jak je tomu u aplikací infoSoud a infoJednání v České republice.

2.2.3 Elektronické doručování

Možnost doručování soudních písemností byla z důvodu nedostatečného technického zázemí zavedena do slovenského právního řádu teprve 15. října 2008, a to navíc ve velmi omezené míře. § 45 odst. 4 OSP umožňuje elektronické doručování v případě, že o to účastník požádá a že uvede svoji elektronickou adresu.⁹⁶ Soudy takto doručované písemnosti neopatřují žádným ověřovacím prostředkem a jedná se tedy o doručování prostřednictvím obvyčejného e-mailu; nelze tedy ověřit, zda se zpráva skutečně dostala až k adresátovi a že jím byla zaznamenána. Přesto se takto zasláná písemnost považuje za doručenu pátý den od odeslání soudem. S nezabezpečenou formou tohoto doručování souvisí i jeho poměrně zásadní omezení, které neumožňuje elektronicky doručovat písemnosti, u kterých se vyžaduje doručení do vlastních rukou.⁹⁷ Nelze tedy elektronicky doručovat například rozsudky, usnesení nebo platební rozkazy.

2.2.4 Judikatura a legislativa on-line

V průběhu roku 2006 Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky spustilo první fázi projektu zveřejňování soudních rozhodnutí na internetu. Rozhodnutí

94 Náhodný výběr soudce prostřednictvím technických prostředků je zakotven i v § 51 zákona č. 757/2004 Zb. o soudech a soudcích.

95 Více k projektu Soudní management a k aplikaci Podatelna – registry viz. Projekt "Súdny manažment" [online]. Slovensko : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2002 [cit. 2010-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.justice.gov.sk/kop/pk/pk061-03.htm>>.

96 § 45 odst. 4 OSP zní následovně: „Písemnosti možno doručovať aj elektronickými prostriedkami, ak o to účastník konania alebo jeho zástupca požiada a oznámi adresu na zasielanie písomností elektronickými prostriedkami. Písemnosť súdu sa považuje za doručenu piaty deň od jej odoslania, aj keď ju adresát neprečítal.“

97 Toto omezení formuluje § 45 odst. 5 OSP následovně: „Doručovanie podľa odseku 4 je vylúčené pri doručovaní súdnych rozhodnutí a písomností, ktoré sa doručujú do vlastných rúk.“

91 § 42 odst. 1 OSP zní: „Podanie možno urobiť písomne, ústne do zápisnice, elektronickými prostriedkami alebo telefaxom. Podanie obsahujúce návrh vo veci samej alebo návrh na nariadenie predbežného opatrenia, ktoré bolo urobené elektronickými prostriedkami, treba doplniť písomne alebo ústne do zápisnice najneskôr do troch dní; podanie, ktoré bolo podpísané zaručeným elektronickým podpisom, doplniť netreba. Podanie urobené telefaxom treba doplniť najneskôr do troch dní predložení jeho originálu. Na podania, ktoré neboli v tejto lehotě doplnené, sa neprihláda.“

92 Viz. LIPŠIČ Daniel: Informatizácia justície. In: konferencia Itapa 2005, 24. 10. 2005.

93 Viz. prezentace dostupná z WWW: <<http://www.justice.gov.sk/dwn/r6/05/sudman.pdf>>

okresních a krajských soudů v civilních a obchodních věcech může občan najít zveřejněné na internetu prostřednictvím právního informačního systému JASPI.⁹⁸ Jednotný informační systém právních informací (JASPI) je on-line právní informační systém vytvořený jako otevřený nekomerční systém s cílem zabezpečit přístup ke komplexnímu zdroji právních informací na Slovensku.⁹⁹

V současné době zahrnuje tento systém čtyři hlavní moduly. Modul Právní předpisy obsahuje právní předpisy vydané ve slovenské Sbírce zákonů od roku 1945 a aktualizovaná znění zákonů, vyhlášek a nařízení. Modul Judikatura obsahuje rozhodnutí a stanoviska Nejvyššího soudu SR od roku 1961 a nálezy a rozhodnutí Ústavního soudu SR od roku 1993. Modul Soudní rozhodnutí obsahuje vybraná soudní rozhodnutí krajských a okresních soudů. V současné době obsahuje přibližně 20 000 rozhodnutí v civilních a obchodních věcech, vydaných od roku 2005. Zveřejněná rozhodnutí jsou anonymizována v souladu s požadavky na ochranu osobních údajů. A konečně modul Znalci, tlumočníci a překladatelé obsahuje údaje, které se týkají oblasti působnosti a kontaktní údaje znalců, tlumočnicků a překladatelů.

Rozhraní systému je poměrně přehledné a umožňuje vyhledávání jak fulltextové, tak podle čísla předpisu v legislativě a spisové značky v judikatuře.

2.3 Projekt eJustice ve Finsku

Finsko má podobný systém soudů jako Česká nebo Slovenská republika. Vertikálně se dělí soudy na soudy okresní, odvolací a nejvyšší soud, horizontálně pak na obecné soudy, které se zabývají civilními a trestními věcmi, a správní soudy, které mají na starosti správní agendu.¹⁰⁰ Finský právní systém je také postaven na skandinávských a evropských tradicích. Procesní ustanovení jsou obsažena v Zákoníku o soudním procesu z roku 1734, který za dobu své platnosti prošel mnoha novelizacemi.¹⁰¹

Využívání technologií pro práci soudů ve Finsku započalo v 80. letech minulého století, kdy byla představena právní databáze Finlex. Již v roce 1986 byl představen Systém soudních rozhodnutí a na některých soudech začaly být využívány systémy pro správu soudních věcí. Na konci 80. let minulého století již měly všechny soudy k dispozici počítače, prostřednictvím kterých využívaly tyto systémy.¹⁰²

98 Dostupný z WWW: <<http://jaspiw.justice.gov.sk/>>.

99 Viz. např. CHLIPALA, Miroslav. *E-GOVERNMENT A E-JUSTICE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE* [online]. Slovensko : Univerzita Komenského v Bratislave, 2008 [cit. 2010-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.flaw.uni-ba.sk/fileadmin/user_upload/editors/Pravnicka_fakulta/O_fakulte/Sucasti_fakulty/Katedry/KPIPP/2008_PP_Prispevok_Chlipala.pdf>.

100 Více o finském systému soudů viz. *Courts* [online]. 2005 [cit. 2010-06-23]. Finnish courts. Dostupné z WWW: <<http://www.oikeus.fi/8854.htm>>.

101 Více o finském právním systému viz. *Finland Country Studies* [online]. 2005 [cit. 2010-06-23]. Legal System. Dostupné z WWW: <<http://www.country-studies.com/finland/legal-system.html>>.

102 Více viz. KUJANEN, Kari. E-services in the courts in Finland. *Justletter* [online]. 2004, 8, [cit. 2010-06-23]. Dostupný z WWW: <http://www.irsig.cnr.it/HOME/map_national_docs/Finland/nuovo%20Finland/E_services_in_the_courts_in_Finland.pdf>.

Dlouhodobý plán elektronizace justice ve Finsku, vypracovaný expertní skupinou finského Ministerstva spravedlnosti také počítá s vytvořením „virtuálního soudu“ dostupného přes internet, který by umožňoval stranám, svědkům a soudcům podílet se na ústním, centralizovaném a bezprostředním soudním řízení prostřednictvím virtuální sítě.¹⁰³

2.3.1 Elektronické podání

Různé právní dokumenty mohou být od února 2003 podány na kterýkoliv soud elektronicky. Tuto variantu podání do finského právního řádu zavedl zákon o elektronických službách a komunikaci ve veřejném sektoru.¹⁰⁴ Podle kap. 2 sek. 5 tohoto zákona je orgán veřejné moci, který disponuje dostatečnými technickými, finančními a ostatními zdroji, povinen umožňovat veřejnosti zasílat zprávy na jím zveřejněnou kontaktní elektronickou adresu. Problematiku zasílání elektronických zpráv upravuje kapitola 5 tohoto zákona. Předně se u elektronického podání nevyžaduje bezvýhradně podepsání elektronickým podpisem.¹⁰⁵ Elektronického podpisu zejména není třeba, pokud zpráva obsahuje údaje o odesilatelci a neexistuje pochybnost o originalitě nebo integritě zasílaného dokumentu. Takové elektronické podání je doručeno ve chvíli, kdy má soud možnost s ním nakládat, pokud však panuje nejistota o okamžiku doručení, považuje se podání za doručeno okamžikem odeslání. Soud má také povinnost zasílat elektronické doručení k přijatým podáním, k tomu zpravidla dochází automaticky, bez zásahu soudního personálu.

K zasílání podání dochází v dnešní době v zásadě dvěma hlavními způsoby. První možností je využití klasického e-mailu zaslaného na povinně zveřejňovanou adresu konkrétního soudu. Druhou je pak využití takzvaného systému Santra, který v zásadě funguje jako webový formulář, do něž je vložen odesílaný dokument. Systém potom tyto dokumenty rozesílá automaticky na adresy podatelů zvolených soudů.¹⁰⁶

2.3.2 Elektronizace vnitřní činnosti soudů

Systém pro vnitřní management činnosti soudů ve Finsku se nazývá Tuomas. Tento systém je podobný slovenskému Súdnuemu managementu nebo českému ISASu. Jeho primární funkcí je evidence a sledování soudních spisů.

103 Více viz. LAUKKANEN, Sakari National Report of Finland. In *The Challenge of Information Society : Application of Advanced Technologies in Civil Litigation and other Procedures* [online]. Německo, 2000 [cit. 2010-06-28]. Dostupné z WWW: <<http://ruessmann.jura.uni-sb.de/grotius/Reports/Finland.htm>>.

104 Jedná se o zákon č. 13/2003 Sb., který je dostupný v neoficiálním anglickém překladu na WWW: <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20030013.pdf>>.

105 Problematiku elektronických podpisů upravuje ve finském právu zákon č. 14/2003 Sb., o elektronických podpisech, který je v neoficiálním anglickém překladu dostupný z WWW: <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20030014.pdf>>. Úprava elektronického podpisu a zaručeného podpisu obsažená v tomto zákoně je velmi podobná úpravě české.

106 Viz. KUJANEN, Kari. E-services in the courts in Finland. *Justletter* [online]. 2004, 8, [cit. 2010-06-23]. Dostupný z WWW: <http://www.irsig.cnr.it/HOME/map_national_docs/Finland/nuovo%20Finland/E_services_in_the_courts_in_Finland.pdf>.

Systém v podstatě funguje tak, že podatelna soudu každé příchozí podání zaeviduje do systému. Soud potom obešle ostatní účastníky řízení prostřednictvím Finské pošty. Tento proces je automatizovaný. Systém Tuomas je integrován v textovém procesoru WordPerfect¹⁰⁷ tak, že automaticky generuje podklady pro různé dokumenty, které pak po kontrole a úpravě i automaticky odesílá Finské poště. Systém potom hlídá lhůty pro odpověď na tyto obsílky. Pokud lhůty marně uplynou, vygeneruje systém rozhodnutí na základě podání a dokumentů v něm obsažených. V opačném případě systém eviduje reakce obeslaných účastníků řízení, na podkladě těchto reakcí a podání pak soudce vypracuje shrnutí a výstupy, které jsou pak využity při soudním jednání. Jednání soudů je zaznamenáváno celé, nicméně do systému se vkládá pouze shrnutí podstatných částí, které vypracuje soudce. Veškeré tyto podklady pak soudce používá při svém rozhodování.¹⁰⁸

Údaje ze systému nejsou žádným způsobem zveřejňovány na Internetu, nicméně informace o spisu jsou veřejně zpřístupňovány na dedikovaných počítačích přístupných v budovách soudů.¹⁰⁹

2.3.3 Elektronické rozhodnutí a jeho doručování

Jak bylo uvedeno výše, některé dokumenty dokáže systém Tuomas nejen automaticky vygenerovat, ale dokonce je ve spolupráci s finskou poštou i rozesílat.¹¹⁰ Tato metoda je však možná pouze u dokumentů, u kterých není vyžadován autorizovaný podpis, proto nemůže být využita pro rozesílání rozhodnutí.

Na soudní rozhodnutí se vztahují ustanovení kapitoly 4 zákona č. 13/2003 Sb., o elektronických službách a komunikaci ve veřejném sektoru. Rozhodnutí může být doručeno v elektronické podobě, pokud o to účastník výslovně požádá. V takovém případě musí být opatřeno zaručeným elektronickým podpisem podle zákona č. 14/2003 Sb., o elektronických podpisech. Rozhodnutí pak není účastníkovi doručeno přímo, nýbrž je o jeho vydání pouze vyrozuměn a je mu oznámeno, jakým způsobem si je může vyzvednout. Při vyzvedávání rozhodnutí z elektronického úložiště se musí účastník nebo jeho právní zástupce identifikovat pomocí kvalifi-

kovaného certifikátu v souladu se zákonem o elektronických podpisech.

2.3.4 Judikatura a legislativa on-line

Přístup k finské legislativě a judikatuře zajišťuje systém Finlex.¹¹¹ Právní informační systém Finlex byl vytvořen v roce 1980 a od roku 1996 jsou jeho databáze dostupné i prostřednictvím internetu. Do roku 2002 však byla tato služba zpoplatněna. V současné době je systém Finlex dostupný zdarma na Internetu a zahrnuje celkem 20 databází, které obsahují plná znění zákonů a nařízení, mezinárodních smluv uzavřených Finskem, sekundárních právních aktů, vládních návrhů zákonů, judikaturu Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, odvolacích a obecných soudů a překlady vybraných finských zákonů do mnoha různých jazyků.¹¹² V databázích Finlexu nelze hledat fulltextově, ale pouze podle čísla hledaného aktu nebo roku jeho publikace.

2.4 Shrnutí a závěry

Předcházející text obsahuje případové studie elektronizace justice v České republice, Slovenské republice a Finské republice, a to z pohledu civilního řízení sporného. Posuzuje míru elektronizace v oblasti podání na soud, vnitřních informačních systémů soudů, elektronického rozhodnutí a jeho doručování a publikace judikatury a legislativy.

V České republice bylo v oblasti elektronizace justice dosaženo poměrně vysokého stupně. **Elektronické podání** je umožněno široké veřejnosti nejen prostřednictvím elektronické pošty, ale i datových schránek a webového formuláře. Pro to, aby takové podání bylo bez dalšího považováno za právoplatné, je třeba jej opatřit zaručeným elektronickým podpisem. Specifickým druhem podání je návrh na vydání **elektronického platebního rozkazu**. Toto podání se provádí prostřednictvím webového formuláře a samotné vydání platebního rozkazu je automatizované. Uvnitř soudu jsou v ČR v dnešní době používány pouze **informační systémy pro správu a evidenci spisů**. K údajům z těchto informačních systémů lze do jisté míry vstupovat i z internetu prostřednictvím služeb infoSoud a infoJednání. I když se o elektronickém spisu vedou debaty, zatím tato forma v žádném řízení před soudem využívána není. **Elektronické rozhodnutí i jeho doručování** elektronickými prostředky je možné, a to pomocí elektronické pošty nebo datových schránek. Z pohledu autora je poměrně zásadním nedostatkem české eJustice neexistence univerzálního portálu pro přístup k databázím judikatury a legislativy.

Slovenská republika měla pro zavádění elektronických prostředků do justice v zásadě stejnou výchozí situaci jako ČR. O mnoho dříve než v ČR byl zaveden systém Soudní **management**, který umožňuje evidenci a správu spisů. Dalším úspěchem slovenské eJustice je právní informační systém **JASPI**, který umožňuje

107 Srov. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2010 [cit. 2010-06-23]. WordPerfect. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/WordPerfect>>.

108 Více o využívání systému viz. např. Council of Europe. *Design of court systems and legal information systems*. Council of Europe, 2000. 237 s. ISBN 9287143129.

109 Viz. Finland: national report. In *Judicial electronic data interchange in european civil proceedings* [online]. Itálie: University of Bologna, 2002 [cit. 2010-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.irsig.cnr.it/HOME/map_national_docs/Finland/Finland%20JEDI%20Report.pdf>.

110 Prostřednictvím služby finské pošty EPS (electronic posting service). Ta funguje tak, že je systémem zaslán elektronický dokument, finská pošta jej přijme, převede do listinné podoby a doručí účastníkům. Jedná se o takzvanou hybridní poštu. V roce 1997 bylo dokonce touto metodou doručeno 40% soudních dokumentů. Viz. LAUKKANEN, Sakari National Report of Finland. In *The Challenge of Information Society: Application of Advanced Technologies in Civil Litigation and other Procedures* [online]. Německo, 2000 [cit. 2010-06-28]. Dostupné z WWW: <<http://ruessmann.jura.uni-sb.de/grotius/Reports/Finland.htm>>.

111 Dostupný z WWW: <<http://www.finlex.fi/en/>>

112 Viz. *Akinfó* [online]. 2004 [cit. 2010-06-24]. Legislation on-line: Finnish legal data systems. Dostupné z WWW: <<http://www.sci.fi/~haki/finlaw.html>>.

široké veřejnosti přístup k slovenské judikatuře a legislativě. Naopak v oblasti komunikace soudů s účastníky řízení je na tom Slovensko hůře než ČR. **Elektronické podání** je sice možné, nicméně pouze prostřednictvím elektronické pošty. **Elektronické doručení** rozhodnutí není možné vůbec, neboť elektronicky mohou slovenské soudy doručovat pouze dokumenty, u kterých se nevyžaduje vlastnoruční podpis.

Ve Finsku dosáhla elektronizace justice patrně nejvyššího stupně ze všech zkoumaných států. Je možné **podávat elektronicky**, a to prostřednictvím e-mailu se zaručeným podpisem nebo prostřednictvím systému pro doručování písemností zvaného Santra. **Informačním systémem soudů** je systém Tuomas, který zajišťuje evidenci a správu spisů, a pomocí služby EPS finské pošty je schopen i automaticky generovat a rozesílat určité dokumenty. Přístup k údajům v jeho databázích však není možný prostřednictvím internetu, nýbrž pouze pomocí dedikovaných pracovních stanic dostupných v budovách soudů. **Rozhodnutí soudu** může být ve Finsku doručeno účastníkovi řízení na jeho žádost, a to tím způsobem, že je notifikován o vydání rozhodnutí a instruován jakým způsobem si jej může vyzvednout z elektronického úložiště soudu, pomocí svého autorizovaného elektronického certifikátu. Takové rozhodnutí je pochopitelně opatřeno zaručeným elektronickým podpisem soudu. Velmi zdařilým počinem finské eJustice je systém **Finlex**, prostřednictvím něhož jsou veřejnosti zdarma a on-line přístupné databáze finské judikatury a legislativy.

Z výše uvedeného je patrné, že míra implementace prostředků ICT do justice je ve zkoumaných státech různá. Nejdál se v tomto ohledu propracovala finská eJustice, zatímco nejméně jsou v justici využívány elektronické prostředky na Slovensku. Nedostatkem, který je společný pro všechny zkoumané projekty eJustice, je neexistence elektronického spisu.

Ve srovnání s Českou republikou je Finsko dále zejména v oblasti soudního managementu, protože systém Tuomas v mnoha procesech automaticky vykonává některé činnosti. Navíc jsou soudní informační systémy ve Finsku využívány již dlouho, a proto jsou ti, kteří s nimi pracují, dobře seznámeni a mohou jejich potenciál využívat na plno. Slovenský systém Soudní management je rovněž velmi dobře zpracován a z dostupných zdrojů nejsou patrné žádné jeho zásadní nedostatky. Největším problémem českých informačních systému ISAS a ISVKS je vzájemná diverzita a nekompatibilita.

Nejvíce zanedbanou oblastí eJustice v České republice ve srovnání s ostatními zkoumanými státy je elektronická publikace soudních rozhodnutí a legislativních aktů. Zatímco ve Finsku již dlouhou dobu funguje systém Finlex a na Slovensku JASPI, v české republice se publikace omezuje pouze na nepříliš podařený systém vyhledávání v předpisech na portálu veřejné správy ČR. Judikatura pak na úrovni okresních, krajských a vrchních soudů není oficiálně publikována vůbec nebo jen ve velmi omezené míře. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR

a Ústavního soudu ČR pak pouze decentralizovaně na internetových stránkách těchto institucí.¹¹³

Naopak dobře na tom je Česká republika v oblasti komunikace se soudy. A to zejména díky systému datových schránek, které umožňují oboustrannou oficiální elektronickou komunikaci účastníků řízení a soudu. Podobný systém nenalezneme ani ve Finsku, ani na Slovensku. I přes problémy, které s datovými schránkami souvisí, je považuje autor za krok správným směrem, který bude do budoucna jistě přispívat k dostupnosti a efektivnosti justice.

Hledáme-li důvody tohoto stavu, je třeba nahlédnout do minulosti zkoumaných států. Finsko mělo nespornou výhodu v tom, že bylo v době, kdy bylo tehdejší Československo totalitní, svobodným státem, ve kterém fungovala demokracie, ačkoliv byla politická atmosféra do jisté míry ovlivněna sousedním Sovětským svazem. Zavádění elektronických prostředků do justice zahájilo již v roce 1980 a poměrně solidně fungující ekonomika země umožňovala do elektronizace investovat nemalé prostředky. Československo bylo v období počátků rozmachu informačních technologií totalitním státem a po sametové revoluci¹¹⁴ v roce 1989 se muselo zabývat zejména změnami souvisejícími s nabytím svobody a zaváděním demokratických principů; v té době zde nebyl velký prostor pro práci na projektech elektronizace justice. Jako důsledek vleklých národnostních sporů navíc Československo zaniklo k 1. lednu 1993, kdy se Česká republika a Slovenská republika osamostatnily. V obou státech však tlak na justici způsobený rostoucími nároky na výkonnost a efektivnost způsobil, že se i touto problematikou začaly intenzivně zabývat.

Aktuální situaci elektronizace ve zkoumaných státech zcela jistě zapříčiňuje i ekonomické zajištění elektronizace justice, neboť řada problémů a nedotažených řešení vzniká také v důsledku nedostatku finančních prostředků.

	Počet obyvatel	Rozpočet soudů	Investice do elektronizace	Počet soudců
Česko	10.287.189	223.447.624 €	2.148.275 €	2.995
Slovensko	5.389.180	108.697.924 €	1.229.303 €	1.337
Finsko	5.255.580	221.971.000 €	8.042.000 €	901

Tabulka 1. Předpoklady elektronizace¹¹⁵

Jak je patrné z Tabulky 1, Finsko investuje do elektronizace justice výrazně více prostředků než Česká

113 Rozhodnutí Nejvyššího soudu lze vyhledávat na jeho oficiálním webu. Dostupný z WWW: <<http://www.nsoud.cz/rozhod.php>>. Rozhodnutí ústavního soudu pak prostřednictvím systému NALUS. Dostupný z WWW: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

114 Sametová revoluce je označení období změn v Československu mezi 17. listopadem a 29. prosincem roku 1989, které vedly k pádu komunistického režimu a přeměně politického zřízení na demokratické principy. Více viz. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2005, 22. 6. 2010 [cit. 2010-06-23]. Sametová revoluce. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sametová_revoluce>.

115 Údaje jsou z roku 2006. Viz. European Commission for the Efficiency of Justice. *European judicial systems: Efficiency and quality of justice* [online]. Belgium: Council of Europe, 2008 [cit. 2010-06-25]. Dostupné z WWW: <<https://wcd.coe.int/>>.

republika či Slovensko. Ve srovnání s Českou republikou dokonce Finsko investuje čtyřnásobně víc, a to přesto, že ČR má téměř dvojnásobný počet obyvatel a více než trojnásobný počet soudců. Z postřehů autora, které získal z různých materiálů, konferencí a diskusí, je patrné, že největší brzdou elektronizace je zpravidla nedostatek finančních prostředků na její realizaci. Pořizování moderních technologií a zavádění moderních informačních systémů je bezesporu nákladnou záležitostí, nicméně jejich využití v justici může mít za následek výraznou úsporu nákladů potřebných pro jejich každodenní činnost.¹¹⁶ Je tedy třeba vždy posoudit možný přínos té či oné součásti elektronizace i z hlediska jejího přínosu k ekonomii fungování justice a její eventuální nákladnosti.

3. Závěr

Článek se v první části zaměřuje na objasnění teoretických východisek elektronizace justice a na vymezení hlavních problémových okruhů, které s tímto procesem souvisí. Problémové okruhy elektronizace jsou rozděleny na teoreticko-právní, ústavněprávní, technické a praktické. Primární snahou autora bylo sumarizovat informace k problémům, které v jednotlivých okruzích vznikají a které je třeba v souvislosti se zaváděním prostředků ICT do autoritativní aplikace práva a eJustice diskutovat. Tyto problémy jsou totiž často při vlastní realizaci jednotlivých kroků elektronizace justice opomíjeny nebo nedostatečně řešeny. Důsledkem pak mnohdy je to, že ač má využívání prostředků ICT v soudnictví obrovský potenciál, není dosaženo kýžených výsledků.

Druhá část nabízí čtenáři informace o elektronizaci justice v České republice, na Slovensku a ve Finsku ve formě případových studií. V nich se autor zaměřil na elektronizaci civilního řízení sporného a konkrétně na otázky elektronického podání, využití ICT při zefektivnění vnitřní činnosti soudu, elektronického doručování a publikaci soudních rozhodnutí a legislativy. V závěru druhé části autor hodnotí a porovnává stav eJustice v jednotlivých státech, přičemž jeho snahou je zhodnotit přínosy jednotlivých řešení. Největší nedostatek, který je společný všem zkoumaným projektům eJustice, spatřuje autor v neexistenci plně elektronického spisu, na kterém lze skutečně efektivní soudnictví budovat.

I přes výše uvedené je autor, co se týče elektronizace justice, optimistou. Je toho názoru, že kvalitně provedený projekt eJustice může minimálně v dlouhodobém výhledu mimořádně přispět nejen k efektivitě fungování justice, ale také k podstatně větší transparentnosti činnosti soudů a soudců, lepší dostupnosti spravedlnosti a práva a také k vyšší právní jistotě. Elektronizace justice by mohla přispět i ke změně celospolečenského vnímání soudnictví, které je dnes chápáno jako

byrokratický a těžkopádný aparát, který občanovi neumožňuje účinně a rychle vymáhat svá práva. Justice by pak mohla být považována za přívětivou službu, která umožňuje jednotlivci rychle a efektivně řešit problémy.

Jak autor uvádí výše, hlavním úskalím většiny projektů elektronizace justice spatřuje v neexistenci institutu elektronického spisu jako jednotícího prvku celé eJustice. Elektronický spis je zdaleka nejvýznamnějším příspěvkem eJustice k efektivnosti, rychlosti, dostupnosti a interoperabilitě celé justice. Bez elektronického spisu v zásadě nelze mluvit o plné elektronizaci justice. Návrhy všech ostatních součástí eJustice by se měly od elektronického spisu odvíjet nebo při jeho neexistenci s jeho budoucí implementací přinejmenším počítat. Tím by byla do jisté míry zajištěna i koncepčnost jako jeden z hlavních požadavků kvalitně vytvořeného projektu eJustice. Elektronický spis jako jednotící prvek by také definoval standardy, na kterých by byla budována eJustice a se kterými by se počítalo i při projektech eGovernmentu.

Problematika eJustice nejenže není dostatečně teoreticky a vědecky zachycena, ale i kriticky zpracovaných studií projektů eJustice v různých státech je žalostně málo. Proto autor nevelké množství takových podkladů doplňoval informacemi získanými z oficiálních zdrojů, ke kterým se snažil přistupovat kriticky, neboť si uvědomuje, že se tyto snaží vytvářet pokud možno příznivý obraz jednotlivých řešení.

Autor chápe tento článek především jako příspěvek do diskuse k elektronizaci justice, protože tato oblast není dostatečně teoreticky ani prakticky zpracována a zmapována; i v samotné implementaci jednotlivých fází elektronizace se projevuje roztržičnost cílů a zájmů jednotlivých zainteresovaných subjektů.

Seznam zkratk

EPR – elektronický platební rozkaz

EPS – služba hybridní pošty ve Finsku (z anglického electronic posting service)

ICT – informační a komunikační technologie (z anglického information and communication technologies)

ISAS – informační systém administrativy soudů

ISVKS – informační systém vrchních a krajských soudů

JASPI – jednotný informační systém právních informací

OSP – slovenský zákon č. 99/1963 Z. z. občiansky súdny poriadok

OSR – český zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ZEP – slovenský zákon č. 215/2002 Z. z. o elektronickom podpise

ZEPIS – český zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu

ZPS – český zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

¹¹⁶ Je však třeba připomenout, že tomu tak nemusí být vždy. Podle informací, které autor získal od pracovníků Ministerstva spravedlnosti ČR, například zavedení datových schránek pro elektronickou komunikaci ve veřejném sektoru v justici zatím neznamenalo žádnou úsporu nákladů. K 17. 6. 2010 byl počet vypravených dokumentů z justice 4.291.875. Dle ekonomického odboru však soudy vykazují stále stejné částky na doručování, tzn., že buď se doručuje duplicitně nebo soudy ušetřené náklady převádí pod jiné položky.

Použitá literatura

Knihy a články

- ADAM, Azad. *Implementing electronic document and record management systems*. USA : CRC press, 2007. 254 s. ISBN 0849380596.
- American Bar Association. *Data security handbook*. USA : American Bar Association, 2008. 150 s. ISBN 1604420472.
- BHATNAGAR, Subhash C. *E-government: from vision to implementation*. SAGE, 2004. 202 s. ISBN 0761932593.
- BLURTON, Craig. New Directions of ICT-Use in Education. In *UNESCO's World Communication and Information Report* [online]. 1999 [cit. 2010-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco.org/education/educprog/lwf/dl/edict.pdf>>.
- BONDY, Egon Ontológia a informácia. In *Infos 2000 : Elektronická verzia zborníka z 30. medzinárodného informatického sympózia* [online]. 2000 [cit. 2010-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.aib.sk/infos/infos2000/5.htm>>.
- CAMPBELL, Thomas. *Separation of powers in practice*. USA : Stanford University Press, 2004. 235 s. ISBN 0804750270.
- CHLIPALA, Miroslav. *E-GOVERNMENT A E-JUSTICE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE* [online]. Slovensko : Univerzita Komenského v Bratislave, 2008 [cit. 2010-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/Pravnicka_fakulta/O_fakulte/Sucasti_fakulty/Katedry/KPIPP/2008_PP_Prispevok_Chlipala.pdf>.
- EDWARD S., Corwin. *The doctrine of judicial review*. USA : The Lawbook Exchange, Ltd., 1999. 177 s. ISBN 1584770112.
- Elearn training company. Making sense of data and information* [online]. Pergamon, 2007 [cit. 2010-01-10]. Using data, information and knowledge, Dostupné z WWW: <http://media.techtarget.com/searchDataManagement/downloads/Making_sense_of_data_and_information.pdf>
- European Commission for the Efficiency of Justice. *European judicial systems : Efficiency and quality of justice* [online]. Belgium : Council of Europe, 2008 [cit. 2010-06-25]. Dostupné z WWW: <<https://wcd.coe.int/>>.
- GILHEANY, Steve. Expected Useable Lifetime of Different Electronic Document Formats. *Archive Builders* [online]. 2008, 23, [cit. 2010-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.archivebuilders.com/whitepapers/22023p.pdf>>.
- HENDERSON, Keith, et al. Judicial Transparency Checklist. *IFES Rule of Law Toolkit* [online]. 2003, 2.1, [cit. 2010-06-12]. Dostupný z WWW: <[http://www.ifes.org/files/rule-of-law/Tool kit/Transparency_Checklist_EN.pdf](http://www.ifes.org/files/rule-of-law/Tool%20kit/Transparency_Checklist_EN.pdf)>.
- JONÁK, Zdeněk. *Informace* [online]. 2005 [cit. 2010-01-09]. Databáze Národní knihovny ČR. Dostupné z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/>>.
- KUJANEN, Kari. E-services in the courts in Finland. *Jusletter* [online]. 2004, 8, [cit. 2010-06-23]. Dostupný z WWW: <http://www.irsig.cnr.it/HOME/map_national_docs/Finland/nuovo%20Finland/E_services_in_the_courts_in_Finland.pdf>.
- LANGE, Michele C. S.; NIMSGER, Kristin M. *Electronic evidence and discovery : what every lawyer should know*. USA : American Bar Association, 2004. 255 s. ISBN 1590313348.
- LAUKKANEN, Sakari National Report of Finland. In *The Challenge of Information Society : Application of Advanced Technologies in Civil Litigation and other Procedures* [online]. Německo, 2000 [cit. 2010-06-28]. Dostupné z WWW: <<http://ruessmann.jura.uni-sb.de/grotius/Reports/Finnland.htm>>.
- LIDINSKÝ, Vít, et al. *EGovernment bezpečně*. Česká republika : Grada Publishing a.s., 2008. 145 s. ISBN 8024724626.
- LOEBL, Zbyněk. Datové schránky v justici? Nevěřím, že budou v praxi fungovat. *Ejustice.cz* [online]. 2009, 1, [cit. 2010-06-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.ejustice.cz/zbynek-loebl-datove-schranky-v-justici-neverim-ze-budou-v-praxi-fungovat>>.
- MOORE, Gordon E. Cramming more components onto integrated circuits. *Electronics Magazine* [online]. 1965, 4, [cit. 2010-01-10]. Dostupný z WWW: <ftp://download.intel.com/museum/Moores_Law/Articles-Press_Releases/Gordon_Moore_1965_Article.pdf>.
- MUFFATTO, Moreno. *Open source: a multidisciplinary approach*. Velká Británie : Imperial College Press, 2006. 245 s. ISBN 1860946658.
- Next generation security software. *The Phishing Guide : Understanding and Preventing Phishing Attacks* [online]. Velká Británie : Gunter Ollman, 2006 [cit. 2010-06-21]. Dostupné z WWW: <http://www.cpni.gov.uk/Docs/phishing_guide.pdf>.
- NILSSON, Nils J. *Artificial Intelligence: a new synthesis*. USA : Morgan Kaufmann, 1998. 513 s. ISBN 1558604677.
- NOVOTNÝ, Adam. *Ejustice*. Brno, 2009. 64 s. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.
- NYGRÝN, Pavel. Datové schránky: Skvělý nápad s mizernou realizací. *Živé* [online]. 18.1.2010, 1, [cit. 2010-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/datove-schranky-skvely-napad-s-mizernou-realizaci/sc-3-a-150533/default.aspx>>. ISSN 1212-8554.
- PALIWALA, Abdul. A History of Legal Informatics : An Introduction to the Special Issue. *EUROPEAN JOURNAL OF LAW AND TECHNOLOGY* [online]. 2010, 1, 1, [cit. 2010-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://ejlt.org/article/view/21/38>>
- PETERKA, Jiří. Co je nedostatečně bezpečně? Datové schránky nebo osvěta? *Lupa : server o českém internetu* [online]. 26.11.2009, 1, [cit. 2010-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/co-je-nedostatecne/>>. ISSN 1213-0702.
- PETERKA, Jiří. Proč elektronické podpisy nejsou věčné? *Lupa : server o českém internetu* [online]. 2010, [cit. 2010-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/proc-elektronicke-podpisy-nejsou-vecne/>>. ISSN 1213-0702.
- PETERKA, Jiří. Stalo se: datové schránky mají první problémy. *Lupa : server o českém internetu* [online]. 7.7.2009, [cit. 2010-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/stalo-se-prvni-problemy-datovych-schranek/>>. ISSN 1213-0702.
- POLČÁK, Radim. *K elektronizaci justice (The issue of use of ICT in justice)*. Jurisprudence, Praha : ASPI, 17, 6, p. 3-11, 9 pp. ISSN 1802-3843. 2008.
- POLČÁK, Radim. *Právo a evropská informační společnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-01-10]. Pojem a právní aspekty informační společnosti, s. 89. Dostupné z WWW: <http://www.polcak.com/polcak-pravo_a_evropska_informacni_spolecnost.pdf>

- REILING, Dory. *Technology for Justice* [online]. Leiden : Leiden University Press, 2009 [cit. 2010-01-09]. Dostupné z WWW: <<http://home.hccnet.nl/a.d.reiling/html/dissertation%20texts/Reiling%20Technology%20for%20Justice.pdf>>. ISBN 9789087280710.
- ROTUNDA, Ronald D. Judicial transparency, judicial ethics and a judicial solution [online]. 2009, [cit. 2010-02-12]. Dostupná z WWW: <http://www.luc.edu/law/activities/publications/ljdocs/vol41_no2/pdf/rotunda_judicial.pdf>
- SAVOLAINEN, Vesa. *Perspectives of Information Systems*. Springer, 1999. 271 s. ISBN 0387987126.
- SCHELLEOVÁ, I. a kolektiv. *Organizace justice a právní služby*. Ostrava : Key Publishing, 2008. 215 s.
- ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. E-Justice : *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních a komunikačních technologií a právních informačních systémů*. Praha : Linde, 2008. 272 s. ISBN 9788072017140.
- ŠTIKOVÁ, Michaela. *EJustice v ČR*. Brno, 2009. 58 s. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.
- TESLÍK, Vojtěch. *EJustice*. Brno, 2009. 58 s. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.
- WEBSTER, Frank. *Theories of the Information Society*. 2nd ed. Routledge, 2002. 312 s.
- <http://www.nssoud.cz>
<http://www.oikeus.fi>
<http://www.orser.sk>
<http://www.pravoit.cz>
<http://www.psp.cz>
<http://www.tyden.cz>
<http://www.wikipedia.org>
<http://www.zive.cz>
<http://www.zrsr.sk>

Online zdroje

- <http://www.abclinuxu.cz>
<http://eur-lex.europa.eu>
<http://informatizacia.gov.sk>
<http://interval.cz>
<http://jinepravo.blogspot.com>
<http://www.justice2009.cz>
<http://law.muni.cz>
<http://nssr.blox.sk>
<http://portal.gov.cz>
<http://portal.gov.sk>
<http://www.concourt.cz>
<http://www.concout.sk>
<http://www.cuzk.cz>
<http://www.cvis.cz>
<http://www.datoveschranky.info>
<http://www.earchiv.cz>
<http://www.ejustice.cz>
<http://www.finlex.fi>
<http://www.google.com>
<http://www.idnes.cz>
<http://www.informatizacia.sk>
<http://www.internetworldstats.com>
<http://www.isvs.cz>
<http://jaspi.justice.gov.sk>
<http://www.justice.cz>
<http://www.justice.gov.sk>
<http://www.kho.fi>
<http://www.mvcr.cz> <http://mujlt.law.muni.cz>
<http://www.nrsr.sk>
<http://www.nsoud.cz>